Асран кайми аки-сухи, асран кайми атти-анни...

6 (2644) №
Хакĕ ирĕклĕ

Хресчен сасси

2017
нарăс
16

1991 çулхи ака уйăхĕн 21-мĕшĕнче тухма тытăннă

КĔÇНЕРНИКУН

АКА-СУХА УМĔН

Çуракине кĕтет ĕçчен

Çуркунне çывхарнă май хуçалăхсенче хĕрӳ ĕçсем пыраççĕ. Акă Патăрьел районĕнчи "Батыревский" пĕрлешӳре те ĕç шавĕ самантлăха та лăпланмасть. Тĕрĕссипе, механизаторсем техникăна хĕлĕпех юсанă. Çавна май культиваторсемпе сеялкăсене пĕтĕмпех хатĕрлесе çитернĕ. Çав шутрах сӳресене те.

"Иртнĕ çул сеялкăсене тĕплĕн юсарăмăр пулсан кăçал культиваторсене черет çитрĕ, – паллаштарчĕ вырăнти ĕç-хĕлпе Федор Тарасов тĕп инженер. – Паллах, вĕсем çĕнĕ мар, хăш-пĕр деталь аванса пĕтнĕччĕ. Вĕсене пурне те хулăн тимĕрпе улăштартăмăр. Мĕншĕн тесен ĕç вăхăтĕнче культиваторăн пĕр лаппи сиксе кайсанах вăрлăх шăтаслăхне чакарать. Çавăнпа та çак кăлтăксенчен чăн малтан хăтăлма тăрăшрăмăр. Паллах, хальхи вăхăтра çĕнни туянма та тăкаклă. Юсасан вара киввипе те ĕçleме пулать".

Механизаторсем

Федор Александрович каланă тăрăх – халĕ 5 тракторист кашни кунах рейса тухать, тепĕр 5-ĕшĕ вара мастерскойĕнче тăрăшать. Вĕсемсĕр пуçне кунта токарь тата сварщик вăй хураççĕ. Юсав ĕçĕсем вĕçленсе пынине пĕлтерчĕ Николай Викторов инженер-механик. Çамрăксен опычĕ сахалрах пулсан та тăрăшни паха. "Вĕсем çуракине тухăçлă ирттерессишĕн вăйхалне шеллемеççĕ. Ара, кашни механизатор ака-суха пирки ĕмĕтленетçке. Акă эпĕ, сăмахран, кăçал 41-мĕш çуракине ирттеретĕп çак хуçалăхра", – терĕ вăл.

Николай Владимирович "Батыревский" пĕрлешĕвĕ хĕсметрен килнĕ хыççăн вырнаçнă. Çавăнтанпах унта вăй хурать. Вырма вăхăтĕнче комбайн штурвалĕ умне ларать.

Геннадий Жидков та чылай çул водительте ĕçленĕ. Халĕ сварщикре тăрăшать. Трактористсемшĕн вăл питĕ кирлĕ çын. Юрăхсăра тухнă детале те шăратса çыпăçтарать.

ДТ-75 тракторсене кĕркуннех юсанине пĕлтерчĕ тĕп инженер. Çавна май пурне те сӳтсе çĕнĕрен пуçтарнă механизаторсем, çитменлĕхсене, кăлтăксене пĕтернĕ. Кустăрмаллисем те юсавран тухнă. Вĕсене каярахпа çуса тасатаççĕ, сăрлаççĕ, техосмотра хатĕрлеççĕ.

Тракторсене çеç мар, ĕне выльăха курăк çулса çитермелли агрегата та тӳрлетме тытăннă, анчах саппас пайĕ çителĕксĕр иккен. Ăна саккас панă, вăл çитсенех юсав ĕçне малалла тăсма палăртрĕ Федор Тарасов.

Хăй çавăнтах хуçалăх кăçал выльăх апатне вĕтетекен агрегат тата К-700 трактор туянасси пирки каларĕ. Çĕрулми лартакан-кăларакан техникăна та (ют çĕршывра кăларнăскерсем) хăйсемех юсаса тăнине пĕлтерчĕ.

"Пирĕн пата çамрăк механизаторсем килме пуçларĕç. Кăçал çеç йыша 3 яш хушăнчĕ, – савăнăçне манпа пайларĕ Федор Александрович. – Тем тесен те Мускав укçи тертлĕ-нушаллă пулас. Тăрăшсан вырăнта та аванах ĕçлесе илме май пур". Сăмах май, "Батыревский" пĕрлешӳ ĕçченсене ку тĕлĕшпе кӳрентермест.

Механизаторсенчен чи ватти – Валерий Раков (58 çулта). Апла пулсан та хастарлăхпа, патварлăхпа палăрать вăл.

Паллах, вăрлăх хатĕрлес енĕпе те ĕлкĕрсе пырать асăннă хуçалăх. Пĕрчĕллĕ культурăсене кашни 2-3 çултан çĕнетме тăрăшаççĕ. Çĕрулми вăрлăхĕ хăйсен те çителĕклĕ. Унсăр пуçне элита йышшине туянма палăртнă. Кăçал та "иккĕмĕш çăкăра" 300 га кая лартасшăн мар. Анана вара кĕркуннех сухаласа хăварнă.

Тухăç ытларах вăрлăхран, юсавлă техникăран килнине лайăх ăнланаççĕ Патăрьелсем.

Валентина ПЕТРОВА.

Николай Викторов

Автор сăнӳкерчĕкĕсем

Геннадий Жидков

ÇЫРĂНТАРУ – 2017

2017 çулăн II çурринче илсе тăмашкăн «Хыпар» Издательство çурчĕн кăларăмĕсене пуш уйăхĕн 31-мĕшĕччен çак хаксемпе çырăнтараççĕ:

«Хыпар» – **624 тенкĕ** (индекс П2230)

«Хыпар-эрнекун» – **286 тенкĕ те 92 пус** (индекс П2267)

«Хресчен сасси» – **255 тенкĕ те 54 пус** (индекс П2273)

КУН ЙĔРКИНЧЕ

Шалăва вăхăтра тӳлени – саккуна пăхăнни

Михаил Игнатьев Чăваш Ен Пуçлăхĕ çумĕнчи право йĕркелĕхĕпе тивĕçтерекен координаци канашлăвĕн ларăвне ирттернĕ.

Чи малтанах ĕçлекене шалу вăхăтра тӳлесси каласăрнă. 2017 çулхи кăрлач уйăхĕн пуçламăшĕ тĕлне ĕç укçин парăмĕ 6 организацире 66,4 млн тенке çитнĕ. Нарăс уйăхĕнче ăна 16, 5 млн тенкĕ таран чакарнă. Палăртмалла, республика бюджетĕнчен финанслакан организацисенче парăм çук.

Ларура право йĕркипе сыхăннă ĕçĕн иртнĕ çулхи кăтартăвне те пĕтĕмлетнĕ. 2016 çулта Чăваш Енре 13 836 преступление шута илнĕ, çакă вицĕм çулхинчен 11,8 % сахалрах.

Михаил Игнатьев пурăнмалли çуртсен картишĕнче те йĕркелĕх пулмаллине аса илтернĕ. Шупашкар хулин администрацийĕнчен пĕлтернĕ тăрăх – нумай хваттерлĕ çуртсен 10 % кăна видеосăнав хатĕрĕпе тивĕçтернĕ. Çуртра пурăнакансем хушма укçапа пулăшсан хула администрацийĕ малашне те камерăсем вырнаçтарма хатĕр. Анчах халăх ку тĕлĕшпе васкамасть.

Ларура эрех-сăра сутнă чух саккуна пăхăнмаллине те палăртнă. Пĕлтĕр 20 организацие алкоголь сутма ирĕк паракан лицензисĕр хăварнă.

Агрокласра вĕренекенсемпе тĕл пулнă

ЧР Правительствин Председателĕ Иван Моторин Красноармейски районĕнчи Трак шкулĕнче агрокласра вĕренекенсемпе тĕл пулнă. Аса илтерер, биологи тата инженери енĕпе кунти ятарлă классене Чăваш патшалăх ял хуçалăх академийĕ иртнĕ çулхи чӳк уйăхĕнче уçнăччĕ, ун хыççăн – Шупашкар, Çĕрпӳ, Патăрьел районĕсенче.

Академи ректорĕ Андрей Макушев асăннă тăрăх – тепĕр 4 район çакнашкал классем йĕркелеме кăмăл тунă.

Тракри шкулта вара агроклассем уçнăранпа унта çӳрекенсен йышĕ чакман, вĕсем тăрăшса вĕренеççĕ.

Сĕт мĕн хак?

ЧР Ял хуçалăх министерстви халăхран пухакан сĕт хакĕсене кашни эрнерех тишкерсе тăрать. Нарăсăн 10-мĕшĕ тĕлне чи пысăк хак Канаш районĕнче пулнă: В.М.Никонов хресчен (фермер) хуçалăхĕ 1 л сĕте ял çыннинчен 24-26 тенкĕпе пухнă. Асăннă тăрăхри "Молочник" СПССК вара – 21-26 тенкĕпе.

Чи пĕчĕк хак – Пăрачкав районĕнче. Е.Воронцова пайтаçă чĕртавара халăхран 19 тенкĕпе пуçтарнă. Чылай тăрăхра ăна 20-22 тенкĕпе туянаççĕ пулсан, Елчĕк районĕнче – 23-25-пе.

ХУШМА ХУÇАЛĂХ

Пахча та тупăш кӳрет

Вăрман хуçалăхĕн питомникĕнче те вăл сахал мар калча ӳстернĕ. Унăн алли витĕр чăрăш, хыр, çăка, юман хунавĕсем тухнă. Халĕ те Канаш районĕнчи Маякра пурăнакан Галина Малова пĕр вĕçĕмсĕр калча çитĕнтерет, кишĕр, хĕрлĕ кăшман, выльăх кăшманĕн вăрлăхне хатĕрлет. "Санран туянсан çимĕç тутлă пулать", – теççĕ ял çыннисем. Çавăнпа лавккана чупиччен вăрлăха унран илме тăрăшаççĕ.

Тăрăшуллă çемье

Галина Сергеевна паян вун çиччĕри çамрăк хĕр мар ĕнтĕ, вун икĕ çул каяллах тивĕçлĕ канăва тухнă. "Ара ватă тесе урамра алă усса лармалла-и? Чуна йăпатмалăх пахчаçимĕçе хамăн çитĕнтерес килет. Халĕ ĕлĕкхи пек нумай акмастпăр", – тет хĕрарăм.

Çамрăк чухне мăшăрĕпе пĕрле ĕç хыççăн пахчара чăннипех те пуç çĕклемесĕр тăрăшнă, пайтах пилĕк авнă. Тĕрлĕ çимĕç çитĕнтерсе ывăлне çурт лартма пулăшнă. Икĕ хутлăскер паян инçетренех курăнса ларать. Малтан ку вырăнта ялти ватă мăшăр пурăннă, вĕсен ачи-пăчи пулман. "Кама парса хăварăпăр ĕнтĕ çĕре?" – тесен Галина Сергеевна икĕ ывăлĕ çинчен шухăшланă. Çакăн хыççăн ватăсене мĕн пурнăçран уйрăличченех пăхнă. Пĕри – 91-ре, тепри 72 çулта ĕмĕрлĕхех куç хупнине палăртрĕ вăл. Çĕнĕ çурт çĕкличчен çĕре ахаль вырттаратьи вара ĕçчен? 30 сотăй лаптăк çинче кишĕрпе хĕрлĕ кăшман ӳстернĕ. Мĕнпур ĕçе алă вĕççĕн пурнăçланă. Çавăн чухлĕ лаптăка çумкурăкран тасатасси мĕне тăрать! Питомникра калча çумласа ывăннă хыççăн килти пахчара халран кайиччен ĕçленĕ. Кăларнă чухне кăна тракторпа усă курнă. Пахчаçимĕç сутса тунă укçапа ăстасене пӳрт тăрри виттернине халĕ те астăвать хĕрарăм.

Паян çĕнĕ çуртра ывăлĕ хайĕн çемйипе пурăнать. Мăшăр ир пуçласа каçченех хулара ĕçленĕрен сăвакан икĕ ĕнене, ытти выльăха пăхма каллех ашшĕпе амăшĕ çӳреççĕ. Анчах çурт хăпартмалăх тупăш панă пахчара халĕ кинĕ хуçаланать. Хула хĕрĕ пулсан та маттуррине палăртать хунямӑшĕ, хăйĕнчен тĕслĕх илнĕшĕн савăнать.

Акă мăнукĕ Юля ĕнер кăна асламăшĕ патне пынă. Урай çӳпĕрреххине кура тӳрех алла шăпăр тытнă. Пĕчĕклех ĕçе юратнăшăн та хĕпĕртет ватă.

Ĕçлесе канать

"Пахчаçимĕçе лартса ӳстерме пулĕ, анчах нумаййине вырнаçтарма кансĕр-çке", – тейĕ тепĕр çын. Маловсем те малтанах чикансем пек лавккасене кĕрсе: "Сире пахчаçимĕç кирлĕ мар-и?" – тесе пайтах ыйтса çӳренĕ. Пасарта сутă тăвакансене те парса хăварнă. Çемье çулсерен ĕнесĕр пуçне икшер вăкăр самăртнă. Паян та 10 пуç ытла сурăх, сысна, чăх-чĕп усраççĕ.

Вăрлăх тăвассипе Галина Сергеевна 15-мĕш çул тăрмашать. Хăйĕн пурнăçĕнче сахал мар сорта тĕрĕсленĕ хыççăн пĕрер тĕрлине кăна хăварнă. Вĕсене хăй килĕштернĕ тăрăх суйласа илнĕ. Тĕслĕхрен, кишĕрĕн – "нантский", хĕрлĕ кăшманăн – "бордо" вăрлăхне хатĕрлет. Выльăх кăшманĕн сорчĕ те тухăçлă. "Пĕлтĕр хĕрлĕ кăшман вăрлăхне лавккара туянтăм. Тути килĕшмерĕ. Унсăр пуçне шурă йăрăмлă çитĕнчĕ. Выльăх кăшманĕпе юнашар лартса ӳстерсен çапла пулать теççĕ", – сăмах хушрĕ Галина Сергеевнăн вăрлăхне кăмăллакан хĕрарăм.

Севок сухана та килте хатĕрленĕрен ял çыннисем тăтăшах Маловсем патне пыраççĕ. Вĕсенчен илни кĕпçене каймасть иккен. Апла кил хуçи хĕрарăмĕ вăрлăха пахалăхлă хĕл каçарать. Хăяр, помидор сорчĕсем ытларах гибрид йышши пулнăран вĕсемпе ĕçлемест. Томат калчине ытларах лартсан кăна ял халăхĕ хапăлласах туянать.

Килте ахаль ларасран ялан мĕн те пулин тăвас килет хĕрарăмăн. "Пахчаçимĕçе малтанхи пек нумай лартманран ĕçлесе канатăп кăна", – тет вăл. Хальччен 80 сотăй çинче туса илнĕ çĕрулмине те тонни-тоннипе сутнă.

Юлашки çулсенче ыхра та самаях лартаççĕ. Кĕçĕн кинĕ лавккара тăрăшнăран вырнаçтарма меллĕ тата уншăн пысăк хак параççĕ. Вăл севок суханран та тупăшлăрах. Аслă ывăлĕ те çак çимĕç усăллине аса илтерсех тăрать.

Вăрман тăрантать

Галина Сергеевнăн мăшăрĕ Николай Петрович та канăçсăр чунлă. Нумай сăмах ваклама юратмасть, тӳрех ĕçе пикенет. Вун-вун сотăй лаптăк çинче пахчаçимĕç ӳстернĕ чух УАЗ машинин прицепĕ çине 200 л пичке лартса çырмаран пайтах шыв турттарнă. Унсăр пуçне вăл вăрмана юратать. Çуркуннерен пуçласа кĕр сиввиччене кун сиктермесĕр çӳрет. Автобус водителĕнче, ун хыççăн механикра ĕçленĕ чух та кайма вăхăт тупнă. Шăпăр, милĕк хатĕрлет, кăмпаçырла, майăр пуçтарать. Вăрăнĕсене пĕлет. Кутамкки-кутамккипе татса килнĕ кăмпана кунĕпе тасатса, тирпейлесе ĕшеннĕ мăшăрĕ ăна темĕн пек вăрмана ярасшăн мар. Анчах лешĕ килте лараймасть. Çавăнпа Маловсем йышлă тăванĕ-пĕтенне (хуларисене) яланах хĕл валли тăварланă кăмпапа тивĕçтереççĕ. Ара, иккĕшĕ те ултшар ачаллă çемьесенче çуралса ӳснĕ.

Николай Петровича вăрман санитарĕ те теме пулать. Вăл çу тăршшĕпех хăрăк турат пуçтарнă. Хĕлле газ кăмакине чĕртиччен пӳртне саппасри вут-шанкăпа та хутса ăшăтаççĕ.

"Кĕçĕн ывăлăм та ашшĕ пек сăмах ваклама юратмасть, мĕнпе те пулин кăсăкланмасăр пурăнаймасть", – тет виçĕ ача амăшĕ. Хулара пурăнаканскер виçĕ çул каялла ялта çĕр илсе сад пахчи йĕркелемешкĕн тĕрлĕ улмуççи лартнă, йĕритавра карта тытнă. Вĕсем çитĕнсен вĕлле хурчĕ ĕрчетесшĕн.

Ирина НИКИТИНА.

ПĔТĔМ РАÇÇЕЙРИ ЧУПУ

Ентешĕмĕрĕн çĕнтерĕвĕ хавхалантарнă

ПĔТĔМ РАÇÇЕЙРИ "ЙĔЛТĔР ЙĔРĔ-2017" ĂМĂРТĂВА ИРТНĔ ШĂМАТКУН ЧĂВАШ ЕНРЕ 60 ПИНЕ ЯХĂН ÇЫН ХУТШĂННĂ

Республика ертӳçи Михаил Игнатьев сывă пурнăç йĕркине кăмăллакансен спорт уявĕнче кăçалхи старт чăвашсемшĕн уйрăмах пĕлтерĕшлине палăртнă. Пирĕн ентешĕмĕр Татьяна Акимова биатлонистка пĕлтĕрхи раштав уйăхĕнче Тĕнче кубокĕн этапĕнче ылтăн, бронза медальсем çĕнсе илнĕ. Иртнĕ кĕçнерникунхи ăмăртура Австрири тĕнче чемпионатĕнче Раççей биатлонисчĕсен пĕрлештернĕ ушкăнĕнче хутăш эстафетăра виççĕмĕш вырăна тивĕçнĕ. Çавăнпа çĕршывра 35-мĕш хут иртекен "Йĕлтĕр йĕрĕнче" тĕрлĕ ӳсĕмри, тĕрлĕ професси çыннисем хавхаланса ăмăртнă.

Çемьесем те спортпа туслă пулни – ырă тĕслĕх. Регион ертӳçи Михаил Игнатьев ку тĕлĕшпе Салдимировсен династине ЧР Пуçлăхĕн Тав çырăвĕпе тата сехетпе чысланă. Вĕсем пурте республикăри Олимп резервĕсен 2-мĕш спорт шкулĕн (Татьяна Акимова та унăн воспитанникĕ пулнă) тренерĕсем. Сăмахран, Геральд Салдимиров – Раççей тава тивĕçлĕ тренерĕ, ЧР физкультурăпа спортăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ. Унсăр пуçне "Йĕлтĕр йĕрĕ-2017" ăмăртăвăн тĕп судйи пулма та ăна шаннă. Маргарита Салдимирова – биатлон енĕпе СССР спорт мастерĕ, Денис Салдимиров – Раççей, тĕнче класлă спорт мастерĕ.

Унашкал çемьесем республикăра йышлă.

"Раççей йĕлтĕр йĕрĕн" тĕп ăмăртăвĕ Чăваш Енре Шупашкар хулинче иртнĕ. Кунта 13,5 пин çын хутшăннă. Чи малтанах трасса çине ертӳçĕсем (çав шутра ЧР Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев та) тухнă.

Кăçал ăмăртăва çĕнĕлĕх кĕртнĕ. Спорт уявĕнче йĕлтĕрçĕсене финиша çитиччен сакăр Çĕпĕр йытти – "Гранд Сайбирин" хаскисем ертсе пынă.

Йăлана кĕнĕ тăрăх – массăллă ăмăртăва хутшăннă чи çамрăк тата аслă ăрури йĕлтĕрçĕсене палăртнă, медальпе, хаклă парнепе чысланă. Леонид Никифоровпа Вера Соколова иккĕшĕ те 84-ра, анчах спортпа яланхиллех туслă. Шупашкарти 144-мĕш ача садне çӳрекен Дарья Иванова вара 2,5 çулта. Вăл та ашшĕпе амăшĕнчен юлас темен – йĕлтĕр сырнă.

Профессионал спортсменсем те 3,5 тата 10 çухрăмсене чупассипе хĕрӳ тупăшăва тухнă.

"Раççей йĕлтĕр йĕрĕ" республикăри кашни районтах йĕр хăварнă. Ял, хула çыннисем ăмăртăва хастар хутшăннă. Паллах, пурте медале тивĕçеймен, анчах чи хаклă пуянлăха – сывлăха – çирĕплетнĕ, харпăр хăй ĕç вырăнĕнче тăрăшуллăх кăтартма вăй-хăват пухнă.

Ирина ПАВЛОВА.

ШУХĂШ

Мĕскĕн халăх пулас мар

Пĕлĕшĕн ачи чăваш ялĕнче пурăнать пулсан та ял çыннисемпе вырăсла калаçни тарăн шухăша ячĕ. Ашшĕ-амăшĕ, аслашшĕ-асламăшĕ, кукашшĕ-кукамăшĕ те чăвашсемех, йăх тымарĕсенче те ют наци çынни çук. Ăçта çитсе тухрăмăр капла? Мĕншĕн тăван чĕлхене хисепрен кăларса вырăсла калаçма пуçларăмăр? Тен, чĕлхе историне, культурăна пĕлменни, тавракурăм ансăрри, атте-аннене, тăван халăха хисеплеменни çак утăма тума хистет. Мĕн каланă пулĕччĕç-ши пире ку тĕлĕшпе несĕлĕмĕрсем?

Эпир авалхи халăх шутланатпăр. 13-мĕш ĕмĕрте монгол-тутарсем чăвашсен 80% пĕтернĕ. Апла пулин те çĕнĕрен хунав ярса хăй чĕлхине упраса хăварма пултарнă вĕт-ха халăх! Çав вăхăтрах çĕр çинчен мĕн чухлĕ наци пĕр йĕрсĕр çухалнă.

Чăваш нихăçан та ют халăха тапăнман, ун пурлăхне те хапсăнман, хур та туман. Вăл авалтанах хăйĕн ĕçĕпе тăранса пурăннă. Выльăх-чĕрлĕх усранă, кайăк-кĕшĕк ĕрчетнĕ, тырпул, пахчаçимĕç çитĕнтернĕ, вĕлле хурчĕ тытнă. Тĕрĕ тĕрлеме, пир тĕртме, чăпта çапма, ал ĕç тума, çăматă йăвалама питĕ ăста пулнă. Юрă-ташă хăй мĕне тăрать!

Юлашки çырав тăрăх халăх шучĕпе Раççейре пиллĕкмĕш вырăнта эпир. Шел, пушкăртсем ку тĕлĕшпе пирĕнтен иртсе кайрĕç. Халĕ 1 млн та 400 ытла чăваш пурăнать çĕр çинче. Вĕсенчен 30 процентĕ хăй чĕлхине йышăнмасть. Ашшĕ-амăшĕ, йăх тымарĕсем чăваш пулсан камсем-ши вĕсем?

Пирĕн несĕлĕмĕрсем нихăçан та мĕскĕн пулман. Чĕлхемĕре, сăмахлăха, юрра-ташша йăхран йăха, ламран лама упраса пирĕн пата илсе çитернĕ. Мул çумне мул хушмалла чухне çак пурлăха, пуянлăха çухатса пыратпăр, мĕскĕне тухатпăр.

Хальхи вăхăтра хăш-пĕр район центрĕнчи садиксенче аслисем ачасемпе вырăсла çеç пуплеççĕ, чăвашла калаçма хушмаççĕ. Çавна май пĕчĕккисен тăван чĕлхене юратас туйăм майĕпен чакса пырать, юлашкинчен пачах сÿнет. Шкул çулне çитнĕ çĕре чăваш чĕлхи вĕсемшĕн чи йывăр предмет пулса тăрать. Унпа килте те калаçмасан ачасем вĕренÿре ĕлкĕрсе пыраймаççĕ.

Вырăсла, акăлчанла, нимĕçле, французла вĕрентме хапăл пулсан тăван чĕлхене мĕншĕн шута хумаççĕ? Чăвашла пĕлни ытти чĕлхене вĕренме чăрмантарать имĕш, ашшĕ-амăшне акцент тени хăратать. Чăн та, çапла-ши вара?

Тăвансем 14 çул ытла урăх республикăра пурăнчĕç. Ялта та мар, хулара. Ачисем кукашшĕ-кукамăшĕ, аслашшĕ-асламăшĕ патне хăнана килсен чăваш ачисемпе тăван чĕлхепе тĕлĕнмелле илемлĕ калаçатчĕç. Паллах, вырăсла та сăмахлатчĕç. Мăнукĕсем чăвашла калаçнăшăн питĕ савăнатчĕç ватăсем. Паянхи кун та икĕ чĕлхене чĕвĕлтетеççĕ вĕсем.

Аслă хĕрĕм вырăс каччипе çемье çавăрчĕ, вĕсен пĕчĕк хĕр пĕрчи çитĕнет. Мăнука ÿсерехпе чăвашла калаçма вĕрентесси пирки хăта-тăхлача пĕлтерсен пĕрре те хирĕç пулмарĕç, савăнчĕç çеç.

Хирĕçлеместĕп, ачасене вырăс чĕлхине те вĕрентмелле. Мĕншĕн тесен вăл пире кун çути пекех кирлĕ. Унсăрăн çул хупă. Ытти халăхсем те ачисене вырăсла вĕрентеççĕ. Вĕсен тĕпренчĕкĕсем хăйсен чĕлхипе шыв юххи пек калаçаççĕ, ăна хисеплеççĕ, унпа мăнаçланаççĕ.

Иртнĕ çул Адыгей тăрăхĕнче пулма тÿр килчĕ. Вырăнти халăх хăйĕн чĕлхине хаклать. Вырăсла пĕлеççĕ пулин те ĕçре те, çемьере те унпа пуплет. "Ачасене пĕчĕкрен тăван чĕлхепе калаçма вĕрентетпĕр. Вĕсем наци шкулĕнче пĕлÿ илеççĕ. Кĕçĕн классенче хăш-пĕр предмета адыгей чĕлхипе ăнлантараççĕ. Ялта пурте унпа калаçнăран вĕрентекенсене те ĕçлеме çăмăл. Шухăшласа пăхăр-ха, вырăсла мĕн ăнланаççĕ çак ÿсĕмри шĕвĕрккесем? Ялтан ниçта та тухса курман ашшĕ-амăшĕ пепкине ниепле майпа та ют чĕлхене çÿллĕ шайра вĕрентеймест.

Каярахпа вырăс чĕлхи çине куçатпăр. Мĕншĕн тесен ăна тăван чĕлхе пекех пĕлмелле. Анчах вăл пирĕншĕн иккĕмĕш чĕлхе шутланать", – ăнлантарчĕç мана вырăнта пурăнакансем. Тÿрех мана И.Я.Яковлев чăваш халăхне вĕрентсе каланă сăмахсем аса килчĕç: "Ху чĕлхÿне пăрахманни вырăс халăхĕ ĕçне ултавлă туса сутни пулмасть вăл; аннĕртен вĕренсе юлнă хăвăн тĕп чĕлхÿне пăрахмасăрах вырăсăн аслă патшалăхĕшĕн ĕçлесе тăма пулать".

Кÿршĕллĕ пурăнакан тутар та хăйĕн чĕлхи çинчен начар каланине илтмен эпĕ.

Тутарстанри шкулсенче 9 тата 11-мĕш классенчен вĕренсе тухакансем çулсеренех тутар чĕлхипе экзаменсем тытаççĕ. Пирĕн республикăра ку йĕркене темиçе çул каяллах пăрахăçларĕç. Çак вĕренÿ çулĕнчен 9-мĕшсем çеç чăваш чĕлхипе экзамен тытма пуçлаççĕ, анчах пурте мар, кам суйласа илет – çавă. Тăван чĕлхепе экзамен тытнă вăхăтсенче вĕренекенсем предмета яваплăха туйса, юратса вĕренетчĕç.

Республикăра чăваш тата вырăс чĕлхисем патшалăх чĕлхисем шутланаççĕ пулсан вĕсем çине пĕрешкел пăхмалла. Ытти республикăсенче те шкултан вĕренсе тухакансем ППЭ тытаççĕ. Программăра тепĕр экзамен хушăнсан тăван чĕлхене тĕкĕнмеççĕ, урăхла майсем тупаççĕ. Чĕлхене пĕтермелле мар, ăна аталантармалли мелсем шырамалла. Çавăн чухне çеç вăл çепĕçрех, илемлĕрех янăрĕ.

Ашшĕ-амăшне вĕрентсе çапла калас килет: тăван чĕлхепе калаçса ÿсекен ача ăшпиллĕрех çитĕнет. Сире те пурнăçра хисеплесе пурăнĕ вăл. Ан пистерĕр ăна хăвăртан! Унăн чунĕнче сирĕн юн, чăваш юнĕ, чупать. Апла пулсан вăл нихăçан та вырăс та, акăлчан та, нимĕç те пулаймасть. Ăна ытти наци те йышăнмасть.

Тем каласан та чăваш хăйĕн чĕлхисĕр пурăнаймасть. Çуралнă тăрăхран темиçе пин çухрăмра пурăнсан та ăна манаймасть, уншăн тунсăхлать. Ахальтен мар нумайăшĕ ватлăхра тăван тăрăха таврăнать.

Мария ПЕТРОВА.
Тăвай районĕ,
Çĕнĕ Ишпуç ялĕ.

АСТĂВĂМ

Тĕнчипе паллă Асламассем

Тĕлĕнмелле ырă кăмăллă, сăпайлă, çав вăхăтрах хăйнеевĕрлĕ, Атăл тăрăхĕнчи чи талантлă композиторсенчен пĕриччĕ Чăваш АССР тата РФ искусствăсен тава тивĕçлĕ деятелĕ А.В. Асламас. Вăл Етĕрне районĕнчи Вăрманкас-Асламас ялĕнче 1924 çулта çуралнă. Ялти çичĕ класлă шкула пĕтернĕ хыççăн 15 çултах Шупашкарти Ф.П.Павлов ячĕллĕ музыка училищине вĕренме кĕнĕ. Каярахпа, 1942 çулта, Хĕрлĕ Çара лекнĕ. Малтанах пехота училищинче пĕлÿ илнĕ. Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи вăхăтĕнче Анисим Васильев связист-телефонист Брянскпа Орел хутлăхĕнчен пуçласа Беларуç, Прусси, Польша çĕрĕсем витĕр Германие çитнĕ. Паттăрлăхпа хăюлăх кăтартнăшăн ултă медале тивĕçнĕ.

Ачаранах чăваш юррисемпе тĕрлĕ халăх кĕввине юратса ÿснĕ Анисим Асламас малтан Киеври, унтан Мускаври консерваторисенче вĕреннĕ. Профессионал композитор, пианист хăй вăхăтĕнче Шупашкарти музыка училищинче тата И.Я.Яковлев ячĕллĕ педагогика институтĕнче, çавăн пекех республикăри пултарулăх коллективĕсенче вăй хунă. Унăн мăшăрĕ Мария Васильевна Васильева та (Тăвай районĕнчи Çăлпуç ялĕнче çуралнă) республикăри культурăпа искусство аталанăвĕнче тарăн йĕр хăварнă. 1950 çулсен пуçламăшĕнче вăл Чăваш патшалăх юрăпа ташă ансамблĕнче ĕçлеме пуçланă. Мария Асламас, Тамара Чумакова, Вера Корнишина тата Зоя Денисова хĕрсен квартетне чăмăртанă. 1957 çулта çак ушкăн Мускавра иртнĕ çамрăксемпе студентсен Пĕтĕм тĕнчери фестивалĕнче лауреат ятне çĕнсе илнĕ, ылтăн медальпе дипломсене тивĕçнĕ.

"Чăваш АССР культурăн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ" ята илнĕ пултаруллă çак хĕрарăмпа эпир Чăваш телерадиокомпанийĕнче пĕрле ĕçлеттĕмĕр. Анисим Асламас композиторпа вĕсен ачисем те, хăй вăхăтĕнче Ф.П.Павлов ячĕллĕ музыка училищинче вĕреннĕ Татьянăпа Алексей, час-часах килетчĕç. Пурте хаваспах тĕрлĕ кăларăма хутшăнатчĕç. Анисим Васильевич хайланă "Астăватăп", "Етĕрне сачĕсем", "Тупата", "Юрăпа çĕнтертĕм вилĕме", "Эп пултăм сан кĕрекÿнте", "Нарспипе Сетнер" вокал сюитинчи, "Шуршăл тăхлачи" музыка камитĕнчи тата ытти вун-вун çепĕç те чуна тыткăнлакан юрра ĕлĕкрех Чăваш телекуравĕпе тата радиопа тăтăшах паратчĕç. Анисим Васильевичăн оперисемпе пысăк калăплă хайлавĕсене операпа балет тата драма театрĕсенче, культура керменĕсенче час-часах кăтартнă.

С. Журавлев сăнÿкерчĕкĕ

Çакна та палăртма кăмăллă: Анисимпа Мария Васильевсен ачисемпе мăнукĕсем те хăйсен пурнăçне пĕтĕмпех музыкăпа искусствăна халалланă. Шел, пĕлтĕрхи нарăс уйăхĕн 3-мĕшĕнче Мария Асламас яланлăхах пиртен уйрăлса кайрĕ. Ăна юлашки çула ăсатма Чехирен килнĕ ывăлĕ Алексей те тепĕр пилĕк кунранах сарăмсăр вилчĕ. Тĕлĕнмелле йывăр çухату…

Алексей Анисимовичпа мăшăрĕ Инна Игоревна Ленинградри консерваторие пĕтернĕ хыççăн чĕрĕк ĕмĕр каяллах юлташĕсен йыхравĕпе Чехие ĕçлеме кайнă. Вĕсем Брно хулинчи консерваторире тата Леош Яначек ячĕллĕ музыка академийĕнче вăй хунă. Вĕсен ывăлĕсем те – Алексейпе Антон – аслă пĕлÿ илнĕ музыкантсем, композиторсем. Вĕсем – тĕрлĕ çĕршывра иртнĕ конкурссемпе фестивальсен лауреачĕсем.

Иртнĕ эрнере Брнора пурăнакан Асламассем çывăх тăванĕсене асăнма Шупашкара килчĕç. Вĕсем хулара тĕрлĕ тĕлпулупа асра юлмалли мероприятисем йĕркелерĕç. Наци библиотекинче вара "Несĕлсен юррисем" асăну каçĕ иртерчĕç.

Вăл пысăк концертпа вĕçленчĕ. Унта Анисим Васильевичăн тата унăн мăнукĕн Антон Асламасăн, СССР халăх артисчĕсен Георгий Свиридовăн, Сергей Рахманиновăн, Рустем Яхинăн тата ытти композиторăн илемлĕ те асамлă хайлавĕсем янăрарĕç.

Петр СИДОРОВ.

КĔСКЕН

Экспонатсемпе пуянланнă

Шупашкарти Трактор историйĕн музейĕ çĕнĕ экспонатсемпе пуянланнă. Иртнĕ эрнере кунта Т-70 С тата "Казахстан" ДТ-75 М гусеницăллă тракторсем килсе çитнĕ. Вĕсене "Промтрактор" пĕрлешÿре реставрациленĕ. Т-70 С трактора 1974 çулта виноград тата сахăр кăшманĕ туса илме кăларнă. Халăхра ăна тĕрлĕ ят панă: "шăнкăрч йăви", "шифоньер", "ресторан" тата ытти те. Музея вăл Патăрьел районĕнчен çитнĕ. Унпа пахчаçимĕç культурисем туса илме усă курнă. "Казахстан" ДТ-75 М трактора Чĕмпĕр облаçĕнче туяннă.

Ялсене интернет çыхăнăвĕ çитет

"Ростелеком" компанин Чăваш Республикинчи филиалĕнчен пĕлтернĕ тăрăх – паянхи кун тĕлне интернет çыхăнăвне 46 яла çитерме пултарнă. Федераци шайĕнчи проекта пурнăçласа юлашки вăхăтра кăна 10 точка йĕркеленĕ. Вĕсене пĕтĕмпе 5 пин çын пурăнакан ялсемпе çыхăнтарнă. Тĕслĕхрен, Wi-Fi вырăнĕсем Етĕрне, Красноармейски, Вăрнар, Пăрачкав, Йĕпреç, Çĕмĕрле районĕсенчи ялсене çитнĕ.

2015-2016 çулсенче Красноармейски, Муркаш, Патăрьел районĕсенче 36 точка хута янă. 2018 çулччен Чăваш Енри 328 яла хальхи пурнăç ыйтакан çыхăнупа тивĕçтермелле.

ХӐТЛЕХ

Справка ыйтсан

? Сиплев учрежденийĕ чирленине ĕнентерекен хута (больничный лист) уҫма ҫынна ĕҫ вырăнĕнчен справка илсе килмешкĕн ыйтма пултарать-и?

Дмитрий КРУГЛОВ.
Канаш районĕ.

Пурнăҫ кăтартнă тăрăх – хăш-пĕр сиплев учрежденийĕ больница хутне уҫма ĕҫ вырăнĕнчен организаци ятне тĕрĕс палăртса ҫырнă справка ыйтать. Анчах ҫапла туни саккунсăр.

Чирленипе ҫын ĕҫлеймени ҫинчен калакан хут бланкĕн формине Раҫҫей Сывлăх министерствин приказĕпе ҫирĕплетнĕ, вăл икĕ пайран тата корешокран тăрать. Пĕрремĕш пайне – медицина организацийĕ, иккĕмĕшне ĕҫпе тивĕҫтерекен организаци ҫырса тултарать.

Пĕрремĕш пайра тата корешокра "ĕҫ вырăнĕ – организаци ячĕ" текен йĕрке пур. Унта сиплев учрежденийĕн ҫын вăй хуракан организацин тулли е кĕскетнĕ ятне тата ĕҫпе тивĕҫтерекенĕн хушаматне, ниҫиалĕсене палăртмалла. Организаци ячĕ официаллă документрипе (учредительный документ) килĕшсе тăмалла. Ҫавăнпа йăнăшас мар тесе хăш-пĕр сиплев учрежденийĕ справка ыйтать. Йăнăшсан больница хутне ҫĕнĕрен ҫырса дубликатпа улăштармаллине калать.

Анчах саккун ыйтнă йĕркепе чирлĕ ҫыннăн ĕҫ вырăнĕнчен нимĕнле справка та тăратмалла мар. Палăртнă тăрăх – организаци ятне медицина учрежденийĕ ҫын каланипе ҫырать.

Документра йăнăшни больница хучĕпе пособи тӳлеме чармасть. Тĕрĕс мар ҫырнă пулсан ята организацин регистраци номерĕпе (ăна Раҫҫей ФСС парать) идентификацилеме, ҫын чăннипех унта ĕҫленине ĕнентерме май пур. Кун пек чух ĕҫпе тивĕҫтерекен больница хутне тӳлемешкĕн йышăнма пултарать.

Ҫапла, сиплев учрежденийĕ ҫынна ĕҫ вырăнĕнчен справка илсе пыма ыйтни саккунсăр та, ытлашши те. Йăнăшсăн больница хучĕн дубликатне хатĕрлемелле мар.

Алиментран хăтăлаймĕ

? Судра манăн тавăҫпа хĕре амăшĕн правинчен хăтарас (унăн ҫула ҫитмен ывăлĕ пур) тата алимент шыраса илес ĕҫе пăхса тухаҫҫĕ. Эпĕ мăнукăн опекунĕ шутланатăп. Анчах халĕ хĕрĕмрен алимент шыраса илесшĕн мар. Судра эпĕ хам ыйтнипе килĕшмесен пултаратăп-и?

Галина КУЛИКОВА.
Ҫĕмĕрле районĕ.

РФ Ҫемье кодексĕн 70-мĕш статйипе килĕшӳллĕн амăшĕн правине туртса илни ачана пăхмалли тивĕҫрен те хăтарнине пĕлтермест. Амăшĕн правинчен хăтарас тĕлĕшпе пуҫарнă ĕҫе пăхса тухнă чух суд ашшĕпе амăшĕнчен (е вĕсенчен пĕринчен) алимент шырас ыйтăва та татса парать – тавăҫ тăратнине е тăратманнине шута илмесĕрех.

Амăшĕн правинчен хăтарсан, ачана ашшĕне, опекуна е попечителе, усрав ҫемьене парсан алимента вĕсемшĕн шыраса илеҫҫĕ (РФ Ҫемье кодексĕн 81-83, 84-мĕш статйисем).

ТĔПЕЛ

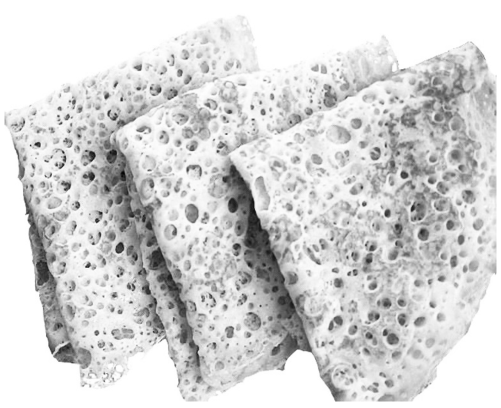

Эрешлĕ икерчĕ

Нарăс уйăхĕн 20-мĕшĕнчен Ҫăварни эрни пуҫланать. Уява икерчĕсĕр ирттереймĕн. Паян ăна бутылкăра хатĕрлеме вĕрентетпĕр. Чустана унта ярса холодильникра упрама, кирлĕ чух кăларса хăвăрт икерчĕ пĕҫерме пулать. Унсăр пуҫне ҫапла майпа эрешлĕ икерчĕ те хатĕрлеҫҫĕ. Бутылкăна ятарласа е алăпа ăсталанă ялапа тăхăнтартмалла, ун витĕр чуста ҫинҫе йĕрпе сăрхăнать.

Кирлĕ пулать: 500 мл сĕт, 300-350 г тулă ҫăнăхĕ, 50 г тип ҫу, 3 ҫăмарта, 1 апат кашăкĕ сахăр, 1/2 чей кашăкĕ апат соди, 1/2 чей кашăкĕ тăвар.

1,5 литрлă пластик бутылкăна ҫумалла, мăйне варинкке тăхăнтартмалла. Ун витĕр 1 стакан сĕт, ҫăмарта ямалла, варинккене илмелле, бутылкăна хупласа лайăх силлемелле.

Ун хыҫҫăн юлнă сĕте, сахăр хушмалла, каллех силлемелле, ҫăнăх, сода, тăвар янă хыҫҫăн та ҫапла тумалла. Юлашкинчен тип ҫу хушмалла, силлемелле.

Ҫатмана хĕртмелле, бутылкăри чустана ярса икерчĕ пĕҫермелле. Савăт хупăлчине тĕппипех уҫмасан вăл ҫатмана ҫинҫен тумлать, ҫапла майпа тĕрлĕ эреш тума пулать.

Ансат запеканка

Кирлĕ пулать: 500 г тăпăрчă, 3 ҫăмарта, 1 банка ҫăратнă сĕт.

Ҫăмартана тата вĕретмесĕр хатĕрленĕ ҫăратнă сĕте лайăх хутăштармалла. Пăтратса кăпăшкалантарнă тăпăрчă хушмалла, ҫăра хутăш тумалла. Ятарлă формăна услам ҫупа сĕрмелле, тăпăрчă хутăшне ямалла. 180-200 градус вĕрилентернĕ духовкăра 45 минут пĕҫермелле.

«Тутă упăшка»

Кирлĕ пулать: 0,5 л банка йӳҫĕтнĕ шурă купăста, 1,5 стакан ҫăнăх, 1 апат кашăкĕ сахăр, 1 ҫăмарта, 1 чей кашăкĕ сода, пуҫлă сухан.

Пурне те хутăштармалла, катлетсем йăваламалла. Ку ĕҫе йĕпе алăпа пурнăҫласан аван. Ҫатмана тип ҫу ярса икĕ енĕпе 30 минут вăйсăр ҫулăм ҫинче ăшаламалла.

Хресчен апачĕ

Кирлĕ пулать: пĕҫернĕ ҫĕрулми, аш (пăшăхлани е кăлпасси те юрать), ҫăмарта, хăйма е майонез, тăвар, ешĕл ҫимĕҫ.

Хуппипе пĕҫернĕ ҫĕрулмине тасатмалла, тăваткал турамалла. Пĕҫернĕ аша е кăлпассие те вĕтетмелле, ăшаламалла. Ун хыҫҫăн вăхăтлăха ҫатмаран кăларса илмелле, ҫăвне хăвармалла. Ун ҫинче ҫĕрулми кăшт ăшаламалла, тăвар хушмалла. Ҫакăн хыҫҫăн ашпа хутăштармалла, пăтратмалла.

Ҫăмартасене (хăвăра кирлĕ чухлĕ илмелле) уйрăммăн лăкамалла, 1-2 кашăк хăйма е майонез, ешĕл ҫимĕҫ хушмалла, пурне те пĕрле пăтратмалла. Хутăша ҫĕрулмипе аш савăтне ямалла, вĕрилентернĕ духовкăна лартмалла, ылтăн тĕс ҫапиччен пĕҫермелле.

Апат содипе

✓ Ваннăра ҫăвăнас умĕн вĕри шыва 100 г апат соди ярсан вăл ҫемҫелет, ҫавна кура ӳте те ҫемҫетет.

✓ Ура тарласан пушмака кăшт апат соди хумалла. Хывнă чухне вăл хăех силленсе тухать.

✓ Чей е кофе шăршине лайăхлатма шыва кăштах апат соди хушмалла.

✓ Холодильникри ырă мар шăрша пĕтерме савăтпа 50 г апат соди хумалла. Темиҫе кунран кăларса илмелле те кухньăри раковинăна тăкмалла, ҫапла майпа унти пăрăх та тасалать.

✓ Вĕрекен шыва 1 чей кашăкĕ апат соди хушсан купăста хăвăртрах пиҫет, унти витаминсем те лайăхрах упранаҫҫĕ.

✓ Улма-ҫырлана, салат ҫулҫине лайăх тасатма 1 л шыва 1-2 чей кашăкĕ апат соди ямалла.

✓ 1 кг улма-ҫырла ҫине чĕптĕм апат соди хушсан пахчаҫимĕҫĕн йӳҫек тути ҫухалать. Ҫапла майпа кукăль е варени пĕҫернĕ чух сахăр сахалрах яма пулать.

✓ Кавир ҫинчи ырă мар шăрша апат соди сапса, ун хыҫҫăн пылесоспа тасатса пĕтереҫҫĕ.

✓ Вăрăмтуна, вĕлле хурчĕ, сăпса ҫыртнă вырăна кăшт йĕпетнĕ апат соди хурсан чĕпĕтсе ыратни иртет.

СЫВЛĂХ

Чулсене ирĕлтерме

? Ват хăмпинче пуҫтарăннă чула мĕнле пĕтерме пулать-ши?

Евгения РЯБОВА.
Сĕнтĕрвăрри районĕ.

Манăн та хăй вăхăтĕнче ват хăмпинче чул нумайччĕ. Кун пек чухне хĕрлĕ кăшман сĕткенне ĕҫни пулăшать терĕҫ. Ăна тăхăр уйăх ĕҫрĕм. Ун хыҫҫăн УЗИпе тĕрĕслеттертĕм, чулсем малтанхи пекех (10-12 мм) юлнă, ирĕлмен. Анчах эпĕ урăххине асăрхарăм: хĕрлĕ кăшман сĕткенне ĕҫме пуҫланăранпа юн пусăмĕ пач хăпармарĕ. Кăшт вăхăтран каллех сĕткен ĕҫме пуҫларăм. Ҫичĕ уйăхран тĕрĕслеттерсен чулсем пĕчĕкленни палăрчĕ. Апла ирĕлеҫҫĕ. Юн пусăмĕ те виҫҫĕмĕш ҫул ӳсмест, ҫак вăхăтра эмел ĕҫмерĕм. Пĕр чире сиплесе теприне те парăнтартăм. Паллах, вăрах сипленмелле, анчах усси пур.

Надежда СЕМЕНОВА.

Аллергие ирттерме

Сивве пула хăшĕ-пĕри аллергипе нушаланать. Вĕсен пичĕ, ытти уҫă вырăн хĕрелет. Аллергие лăсăллă йывăҫ турачĕ парăнтарма пулăшать. Йĕплĕ турата хăвăра кирлĕ чухлĕ пуҫтармалла, шывра вĕретмелле. Шĕвекпе ваннăра ҫăвăннă чух усă курма юрать. Унсăр пуҫне унпа ирсерен тата каҫсерен пите ҫумалла.

Ӳт чĕрĕ лăсса йышăнмасан концентратпа усă курма пулать.

Асăрхаттарни: халăх сĕнекен сывату меслечĕсемпе усă куриччен тухтăрпа канашласа пăхмалла.

Хĕвелҫаврăнăш сиплет

Ӳслĕке хĕвелҫаврăнăш вăррин шĕвекĕпе сиплеме пулать. Ăна 2-3 апат кашăкĕ илмелле, кăшт пылак хушнă 0,5 л шыва ямалла, шĕвекĕн чĕрĕк пайĕ пăсланса пĕтиччен вĕретмелле. Сивĕтнĕ хыҫҫăн сăрăхтармалла, кунне 2-шер апат кашăкĕ виҫĕ хут ĕҫмелле (апатланиччен).

Шăнса пăсăлсан хĕвелҫаврăнăшăн сарă чечекĕ те пулăшать. Ҫур литрлă кĕленче банкăн 2/3 пайне унпа тултармалла, савăта хупличчен шурă эрех ямалла. Шĕвек ҫулланса тĕттĕм хăмăр тĕслĕ пуличчен 2 эрне лартмалла. Кунне 1-ер апат кашăкĕ виҫĕ хут апат умĕн 20 минут маларах ĕҫмелле. 3 кунран ытла сипленмелле мар.

Хăлха янăрасан

Эпĕ 71 ҫулта, тĕрлĕ чирпе аптăратăп. Ҫак таранччен пайтах эмел ĕҫнĕ. Нумаях пулмасть сĕрле юн пусăмĕ ӳссе кайрĕ (240/120). Ăна ниепле те чакараймарăм. Ирхине пуҫра йывăр, сулахай енчен танклаттарса ыратать, хăлха янăрать. Кăнтăрла ĕҫленĕрен ун ҫинчен манаттăм, анчах каҫхине вырăн ҫине выртсан ҫывăрайми пултăм. Юрать-ха, кӳршĕ хăлха янăранинчен укроп пулăшни ҫинчен каларĕ. Ку ӳсентăрана килте чылай хатĕрленĕрен усă курма шутларăм.

Типĕтнĕ укропа тин вĕренĕ 0,5 л шыва ятăм. Ҫак шĕвеке ҫуршар стакан кунне виҫĕ хут ĕҫме тытăнтăм. Пĕр уйăхран хама аван туйма пуҫларăм.

Наталья КОЛОСКОВА.

Сухăр хутăшĕ

Артрит, артроз, полиартрит, ревматизм, остеохондроз, ишиас, радикулит тата ӳт чирĕсенчен ҫак меслет пулăшать: 100 г сухăр скипидарне 10 г сухăр канифолĕ (20 г хыр сухăрĕпе улăштарма юрать) ямалла. Виткĕҫпе тачă хупласа ăшă вырăна лартмалла – пĕрешкел хутăш пулса ирĕличчен тытмалла. Ҫуллăскерне скипидарпа хутăштармалла (1:1 е 1:1,5 пайпа). Ыратакан вырăна сĕрмелле е хутăшпа йĕпетнĕ марля хумалла, ҫиелтен целлофан пленкăпа, пергамент хутпа 12-24 сехетлĕхе витмелле. Сиплев 10-30 минутранах пуҫланать. Ыратни иртмерĕ пулсан 2-3 талăкран каллех сиплеме юрать.

Хутăша тачă хупласа тĕттĕм вырăна лартмалла. Вăл ҫулталăк ытла упранма пултарать.

Артрозпа чирлĕ ҫынсемшĕн кунне 3 хут пĕр стакан шыва 3-шер чей кашăкĕ панулми уксусĕ ярса ĕҫни, тинĕс шыв курăкне ҫини, вегетарианецсен апатне кăмăллани пĕлтерĕшлĕ. Лимона хуппипе ҫини те усăллă.

2017 çулта пахчаçимĕç акма-лартма ăнăçлă кунсем

Культура	Нарăс (февраль)	Пуш (март)	Ака (апрель)	Çу (май)	Çĕртме (июнь)	Утă (июль)	Çурла (август)	Авăн (сентябрь)	Юпа (октябрь)
Баклажан, кабачок, патиссон, кавăн	14-16	13-15	15-17	13-16	9-12	7-10	5-7	11, 12	3-11
Пăрçа, шалча пăрçи, нимĕç пăрçи	-	-	15-17	13-17	9-13	7-11	5-7	10-12	7-10
Çĕр çырли, ревень	21-24	13-15	16,17	15-17, 19-21	11-14	8-10	5-7	10-12	7-10
Купăста, чечек купăсти, спаржа	5-7, 10-12	3-10	5-7, 10-12	6-8	5-8	5-7	2-6, 31	2-4, 29-30	-
Çĕрулми, çĕр груши	21-24	20-26	19-24	16-17	14-17	14-15	15-17	12-15, 17-19	12-15, 18-20
Сухан ешĕлле çиме	6-9	6-9	15-18	15-17	11-15	9-15	6-11	2, 3, 29, 30	1-5, 10, 11, 29-31
Пуçлă сухан	21-24	21-26	19-24	13-21	15-17	-	-	-	-
Кишĕр, тымарлăх пастернак	19-24	20-23	19-20	14, 15, 23	20-22	17-20	14-16, 19-21	11, 12, 15-17	12-15, 17-19
Хăяр, арпус, дыня, куккурус	5-7	-	9-11	6-8	4-6	-	5, 6	1-3, 29, 30	-
Пылак пăрăç	13-15	13-15	4, 9, 13, 14, 17, 18	15-17	11-15	8-13	5-9	10-12	7-10
Çулçăлăх петрушка	5, 6, 8-10	3-10	5, 6, 10-12	7-9	4-6	5-8	2-6, 31	1-3, 29, 30	-
Редис, йӳç кăшман, дайкон	20-24	20-25	19-24	13-21	15-17, 21-22	13-21	15, 16, 19-21	11, 12, 15-17	12-15
Хĕрлĕ кăшман	1, 2, 20-24, 27-29	20-23, 25-27	1, 19, 22-24, 27-30	19-21, 25-27, 30-31	15-17, 21-22, 26-23	13-21, 23-28	15-17, 23-26	11, 12, 21-23	12-15, 17-19, 24, 25
Сельдерей	5-7, 9-11	3-10, 30, 31	1, 6, 7, 9-11, 23	7-9, 25-31	4-5, 25-27	7, 8, 23-27	3-6, 24-26	1-3, 20-22, 29, 30	24, 25
Помидор	4-6, 13-15	13-15	2, 3, 4, 9-13, 17, 18, 30	14-16	11-15	3-13	5-9	5-7, 11, 12	3-11
Укроп, фенхель, кинза, тмин, горчица	11-16	10-15, 17, 18	7-11, 13-15	5-8, 12-14	4, 5, 7-9, 11-14	4-6, 9-11, 13, 14	1-3, 5-7, 10, 11	1-3, 5-8, 29, 30	3-5, 30, 31
Хĕрен	20-24	20-23, 26	19, 20, 23, 24	20, 21	16-18, 21-23	15, 18-20	15, 16, 20, 21	16-18	13-15, 18, 19
Ыхра	21-24	22-25	19-21	13-20	12-14, 22	3-13, 21, 22	6-9, 16-19	4, 5, 12-15	10-13

Вăрлăх хатĕрлесси

Пахчаçимĕç вăррине нумай çул валли хатĕрлесе хума кирлĕ мар. Мĕншĕн тесен унăн шăтаслăхĕ часах пĕтет. Кишĕр, петрушка, укроп вăррисене 2-3 çултан ытла упрамалла мар, помидорăн, пăрăçăн, баклажанăн, хĕрлĕ кăшманăн, салатăн вара 3-4 çул иртсен те юрăхлă. Купăста, çарăк, вĕтĕ çарăк (редис) вăррисем 4-5, хăяр, арпус, кавăн, пăрçа, фасоль вăррисем 5-6 çул шăтаслăха çухатмаççĕ.

Акас умĕн вĕсене тĕрĕслемелле. Тарăн мар турилккене хут йĕпетсе хумалла, ун çине 20-30 пĕрчĕ вăрлăх ямалла, çиелтен йĕпе хутпа витмелле, ăшă вырăна шăтма лартмалла. Час-часах ăшă шыв тумлатса нӳрлентерсех тăмалла. Кашни культура тĕрлĕ вăхăтра шăтать. Вĕсен йышне шутласа шăтаслăха пĕлеççĕ.

Пахчаçимĕç вăррине акмашкăн тĕрлĕ меслетпе хатĕрлеççĕ. Тулли вăрлăха пĕрчĕн суйлаççĕ е 3-5% тăвар шывĕ çине ярса уйăраççĕ. Кĕленче савăтра 30-50 г тăвар ирĕлтереççĕ те вăрлăха унта ярса лайăх пăтратаççĕ. 3-5 минутран çиеле пухăннă выçă пĕрчĕсене илсе пăрахаççĕ, туттисене таса шывпа чӳхеççĕ, кушăхтарса акаççĕ. Хутман пӳлĕмре хĕл каçнă хăяр, кавăн вăррисене акас умĕн 55-60 градус вĕрире хĕртеççĕ. Кун пек чухне вĕсене вăхăтран вăхăта пăтратмаллине ан манăр.

Килти хуçалăхра вăрлăха чир-чĕртен сыхлама 1% марганцовка шĕвекĕнче 20-30 минут тытмалла. Ăна çапла хатĕрлемелле: 1 л лĕп шыва 10 г марганцовка ямалла, лайăх ирĕлтермелле. Вăрăсене унта чиксе кăларнă хыççăн таса шывпа çумалла, типĕтсе акмалла.

Час шăтман вăрлăха акас умĕн шӳтереççĕ, хăш-пĕр чухне шăтарса акаççĕ. Кишĕре, петрушкăна, сухана, укропа лĕп шывра 1,5-2 талăк тытаççĕ. Помидор, кăшман, салат вăррисене шӳме 18-20 сехет кирлĕ. Хăяр, арпус, дыня çур талăкранах хатĕр пулаççĕ. Купăста, вĕтĕ çарăк, пăрçа, шалча пăрçи вăррисем аксан часах шătаççĕ. Çавăнпа вĕсене шӳтермесĕрех акаççĕ.

Сахал вăрлăха пусма татăкĕпе çыхса шыв янă турилккене хураççĕ. Шыва кунне 2-3 хут улăштарсан вăл хăвăртрах шăтма тытăнать. Шӳсе кӳпченĕ хыççăн ăна нӳрлĕ татăк çине сарса хураççĕ. Шӳтерсе шăтарнăскере нӳрлĕ йăран çине акмалла. Типĕ çĕрте вăл ӳсеслĕхне çухатать. Хăш-пĕр пахчаçă вăрлăха таса шывра мар, тĕрлĕ микроэлемент янă шĕвекре шӳтерет. Ун пек чухне 1 л шыва 0,5 -1 г марганцовка, 0,01-0,5 г пăхăр купоросĕ, 0,1-0,3 г бор йӳçекĕ, 0,2-0,5 г цинклă кӳкĕрт йӳçекĕн тăварне яраççĕ. Микроэлементсемпе пуян кĕл шывĕпе (1 л шыва 20 г кĕл) шӳтерсен те лайăх. Вăрлăха тислĕк (1:4 виçепе), ĕне каяшĕн шĕвекĕнче (1:8 виçепе) те шӳтереççĕ. Сăмсаланма пуçланăскерсене 8-12 сехет ăшă вырăнта, çавăн чухлех холодильникра 0-2 градус сивĕре тытаççĕ. Хăяр вăррине 5-7, помидорăнне 10-12 талăк пиçĕхтереççĕ.

Кирлĕ пулĕ

● Чĕрĕ тислĕк тăкнă хыççăн купăста, хăяр, кавăн тухăçпа савăнтараççĕ.

● Помидор, сухан, вĕтĕ çарăк, салат, кăшман, кишĕр тислĕк тăксан иккĕмĕш çул ăнăçлă çитĕнеççĕ.

● Хăш-пĕр пахчаçимĕç чĕрĕ тислĕк хыççăн лайăх ӳсет, анчах çимĕçĕсем кая юлса пулаççĕ: помидор часах хĕрелмест, кишĕр çулçа каять, сухан пулса çитеймест, упранă чухне çĕрет.

● Кĕл паха удобрени шутланать. Унта кали, фосфор, тимĕр, магни, кальци тата ытти элемент пур. Пĕр тăваткал метр çине ăна тислĕкпе пĕрле 1 кг сапсан пахчаçимĕçе çителĕклĕ.

● Тăпрара ăман нумай пулсан çак çĕр çинче мĕнпур пахчаçимĕç те тухăçлă ӳсет.

КИЛ-ТĔРĔШРЕ

? Кавир çинчи йĕре мĕнпе тасатмалла?

Бензинпа куккурус е çĕрулми крахмалĕнчен пăтă хатĕрлĕр. Унпа вараланнă вырăна сăтăрăр, бензин шăрши сирĕлсен крахмала типĕ щеткăпа тасатса илĕр.

? Пӳлĕмри чечексен çулçисем сарăхма тытăнчĕç. Мĕн тумалла-ши?

Çулçă туни патĕнчен сарăхсан тымарĕсенче нӳрĕк ытлашши пулнине пĕлтерет. Эппин ӳсентăрана сайра хутра çеç шăвармалла. Енчен çулçă сарăхнă май типет тĕк пӳлĕмри сывлăш юрăхлă мар. Вăл пĕтĕрĕнсе усăнса тăрать пулсан – тăпран çийĕ хытă, ăна час-часах кăпкалатмалла.

Тимĕр алăк

Тимĕр хапха е сарай алăкĕ чĕриклетме пуçласан ятарлă хутăш хатĕрлемелле: ирĕлтернĕ сысна çăвне (смалец) скипидарпа (2:1 виçепе) хутăштармалла. Унпа алăк тăпсине сĕрмелле. Чĕриклетекен сасă нумайлăха çухалать.

Шăширен хăпма – нафталин

Çанталăк сивĕтсен, юр ӳксен уйри шăшисем çурт-йĕр çывăхне куçаççĕ. Пахчаçимĕçпе тултарнă тĕп сакай, путвал – вĕсен юратнă вырăнĕ. Кăшлакан чĕрчуна хăратма стена хĕррипе нафталин кристалне сапса тухмалла. Ăна йывăç кĕрпипе пĕр пек виçепе хутăштармалла.

ЧĂННИ ТЕ ПУР-ТĂР

♦ Алăк тавраш ĕнче йĕп тупсан алăпа ан тытăр. Мĕншĕн тесен унра усал вăй упранма пултарать.

♦ Тĕлĕке манас тесен çывăрса тăрсан лĕпкене тытăр.

♦ Çĕнĕ уйăхла чир ерсен вăрăма тăсăлать.

♦ Кушак е йытă çурисене çынна валеçнĕ чухне çапла калăр: "Сире – йытă /кушак/ çури, пире – укçа-тенкĕ". Ун чухне алла яланах нухрат кĕрĕ.

♦ Ачана кăкăр ĕмĕртме тулли уйăх чухне /нарăс уйăхĕнче пулсан аванрах/ пăрахтармалла. Капла тусан вăл сывлăхлă, çирĕп çитĕнĕ.

УЙĂХ КАЛЕНДАРĔ

Число, кун		Нарăс, 16 – кĕçнерникун	Нарăс, 17 – эрнекун	Нарăс, 18 – шăматкун	Нарăс, 19 – вырсарникун	Нарăс, 20 – тунтикун	Нарăс, 21 – ытларикун	Нарăс, 22 – юнкун
ХĔВЕЛ	тухать	7.14	7.12	7.09	7.07	7.04	7.02	7.00
	анать	16.57	16.59	17.01	17.03	17.05	17.08	17.10
Кун тăршшĕ		9.43	9.47	9.52	9.56	10.01	10.06	10.10
УЙĂХ	тăхри	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать
	кунĕ	20-мĕш кун	21-мĕш кун	22-мĕш кун	23-мĕш кун	24-мĕш кун	25-мĕш кун	26-мĕш кун
	(12 сехет тĕлне)	Скорпион паллинче	Скорпион паллинче	Скорпион паллинче	Ухăçă паллинче	Ухăçă паллинче	Ту качаки паллинче	Ту качаки паллинче

КУН-ҪУЛ КАҪАЛӐКӖ

Пурнӑҫ кукри – вуник кукӑр

Киремет парни

Ӗлӗк чӑвашсем Турра мар, киремете пуҫҫапнӑ, ӑна чӗрӗ парне панӑ. Тури Панкли ялӗ икӗ вар пӗрлешнӗ вырӑнта, улӑх-ҫаран ҫинче вырнаҫнӑ. Ӑна "Хӗр чӳк" ятпа асӑнаҫҫӗ.

Ялти Пракух мучи каланӑ тӑрӑх – кашни кириметӗн хӑйӗн вырӑнӗ пулнӑ. Унта пӗр пысӑк юмана суйласа илнӗ. Ун умӗнче киремете асӑнса пӑтӑ, икшер вӑкӑр пусса пысӑк хурансемпе яшка пӗҫернӗ. Чи пысӑк парне – хӗр. Ялсенчен черетпе пӗр пикене киремете парнеленӗ. Паллӑ пулӑма палӑртма хура халӑх (язычество тӗнне ӗненекенсем) йышлӑ пуҫтарӑннӑ. Хӗре юман ҫумне ҫыхнӑ. Унӑн кӗске ӗмӗрӗ ҫакӑнта татӑлнӑ.

Ҫынсем параппансем ҫапса, кӗслешӑпӑр каласа вӑл кӑшкӑрса йӗнине хупланӑ. Халӑх киреметрен пулӑшу ыйтса ӗҫнӗ-ҫинӗ, савӑннӑ. Унтан килӗсене саланнӑ. Йывӑҫ ҫумне ҫыхнӑ хӗре никам та салтман, ӑна шӑна-пӑван, кӑткӑ, ытти хурт-кӑпшанкӑ тапаннӑ. Ҫапла асапланса вилнӗ вӑл.

Иртнӗ ӗмӗрте хуҫалӑхри пӗтӗм йывӑр ӗҫе – ака-суха, вырма, вӑрман касни – лашапа пурнӑҫланӑ. Кашни хуҫалӑхра 2-3 лаша усранӑ. Ир-ирех ут кӳлсе уй-хире тухса кайнӑ. Каҫпа вӗсене улӑх-ҫарана кӗтӗве янӑ. Лашасем кунӗпе ӗҫленӗ хыҫҫӑн ҫӗрле курӑк ҫинӗ. Вӗсене черетпе хуҫисем пӑхнӑ. Пирӗн тӑрӑхри улӑхсенче вӑрман кашласа ларнӑ. Кӗтӳҫсем пушӑ вӑхӑтра ҫӑпата тунӑ. Ҫӗтӗлнине хывса киле ҫӗннипе таврӑннӑ.

Пракух мучин лаша пӑхма черет ҫитсен сӑхман тӑхӑнса вӑрмана, улӑха ҫитнӗ. Утсем курӑк ҫисе ҫӳренӗ. Вӑл пушӑт касса ҫӑпата тума ларнӑ. Кунӗпе ӗҫлесе ывӑннӑскере ыйхӑ пуснӑ. Сӑхманне сарса пӗр юман айне ҫывӑрма выртнӑ. Тӗлӗрсе кайнӑ кӑна, ун тавра хӗрсен ушкӑнӗ ташлама тытӑннӑ. Хӑраса вӑранса кайнӑ вӑл. Хӑвӑрт сиксе тӑрса сӑхманне пуҫтарнӑ. Сасартӑк ун айӗнче шӑмӑсем выртнине асӑрханӑ. Мучи лашисем ҫинчен мансах ял еннелле чупнӑ.

Вӑхӑт иртнӗ, анчах чуна ҫӳҫентернӗ ӳкерчӗк Пракух мучин асӗнчен тухман. Ҫав тӗле каярахпа тепӗр хут ҫаврӑнса ҫитнӗ вӑл. Юман ҫумӗнче ҫын шӑм-шакӗ сапаланса выртнине курнӑ. Киремете асӑнса хӗр парнеленӗ вырӑн пулнине тинех ӑнланнӑ. Халӗ те ӑна "Хӗр чӳк" улӑхӗ теҫҫӗ.

Пӗчӗк ялӑн нушаллӑ шӑпи

Ӗлӗкрех Тури Панклире пурӑнакансем Йӳҫкассине тӳрӗ сукмакпа ҫӳренӗ. Халӗ те ҫак ҫулпа ҫынсем масар ҫине утаҫҫӗ. Анчах каҫхине, ҫил-тӑманлӑ ҫанталӑкра ҫула тухнисем аташса кайнӑ тӗслӗх сахал мар. 1970-2000 ҫулсенче кунти улӑхсенче хресчен хуҫалӑхӗсем курӑк ҫулса совхоза панӑ. Унӑшн вӗсене укҫа тӳленӗ, утӑ уйӑрнӑ. 10-15 ҫул каялла ку ӗҫе пӑрахӑҫларӗҫ. Ҫавна май улӑх-ҫарана йывӑҫ-тӗм пусса илме тытӑнчӗ. Вӑрман сарӑлсах пырать.

1989 ҫулхи халӑх ҫыравӗнче Тури Панклире 110 ҫурт-йӗр шутланнӑ, пушӑ лараканнисем пулман. 2016 ҫулхи ял хуҫалӑх ҫыравӗнче 112 ҫуртйӗр, ҫав шутра 28-ӑшӗ хӗлле хупӑ тӑни палӑрнӑ. Ял ватӑлать, пушанать. Хамӑр та ҫулсерен ватӑлса пыратпӑр. Эпӗ астӑвасса пирӗн ялти 20 хушма хуҫалӑх тӗпрен арканчӗ. Вӗсен вырӑнӗнче вӗлтӗрен ашкӑрать. Ялсен ӗмӗрӗ кӗске, уйрӑмах пӗчӗккисен.

Манӑн тӑван ялӑм 200 ҫул каяллах йӗркеленнӗ. Виҫӗ ҫемье кулянай тӳлесрен тарса чӑтлӑх вӑрмана, ҫырма-ҫатраллӑ вырӑна килсе вырнаҫнӑ. Малтанах ҫӗр пӳртре пурӑннӑ. Унтан вӑрман касса ҫурт-йӗр, хуралтӑсем ҫӗкленӗ. Кунтах вут-шанкӑ хатӗрленӗ, пахчаҫимӗҫ, тырӑ ӳстерме йывӑҫ касса лаптӑка пушатса пынӑ. Ҫырма-ҫатраллӑ вӑрманта вырнаҫнӑ яла ют ҫынсем килсе ҫӳремен. Ӑнсӑртран килсе тухнисем вӗсене таркӑнсем вырӑнне йышӑнса пӑрахса тарнӑ.

Ял витӗр Сурӑм юханшывӗ тӑсӑлса выртать. Вӑл Ҫавал шывӗпе пӗрлешсе Атӑла юхса тухать. Юнашар шыв пурри ҫынсене выльӑх-чӗрлӗх усрама, пахчаҫимӗҫ ӳстерме май панӑ. Юханшыв Апаш тӑрӑхӗнчен (пирӗн ялтан 6-7 ҫухрӑмран) пуҫланать. Хресчен шыва пӗвелесе арман лартнӑ, тырӑ авӑртнӑ. Ҫурхи шыв пӗвене час-часах татса кайнӑ. Кун хыҫҫӑн ҫынсем хӑйсен вӑйӗпе ҫӳллӗ вырӑнта ҫил арманӗсем туса лартнӑ. Вӗсем кашни ялтах пулнӑ. 1917 ҫулхи революци хыҫҫӑн пурнӑҫ тепӗр майлӑ ҫаврӑннӑ. Заводсемпе фабрикӑсене, ура ҫинче ҫирӗп тӑракан хресченсен пурлӑхне туртса илсе кахал, пуш параппан ҫапакансен аллине панӑ. Ҫӗнӗ хуҫасем йӗркеллӗ ертсе пыма, ӗҫлеме пӗлмен. Пӗр кунпа пурӑннӑ темелле. Вӗсем кантӑр ҫӑвӗ, кӗрпе хатӗрлекен, ҫӑм таптаракан цехсене, ҫил арманӗсене аркатнӑ. Халӑха текех кирлӗ пулмӗ тенӗ-ши?

Пӗррехинче мана, 10-ри ачана, анне ҫил арманӗ ӗҫленине пӗлме ячӗ. Унта ҫынсене Ананий Максимович арманҫӑ (80 ҫулти старикчӗ) Тури Панкли ялӗн историне каласа паратчӗ. Унӑн сӑмахӗсене эпӗ те астуса юлтӑм. "Мана, 3 ҫулти ачана, сӗм вӑрмана, ҫӗр пӳрте илсе килчӗҫ", – терӗ вӑл.

Арман ҫуртӗнче, кӑвайт ҫинче ҫӗрулми пӗҫеретчӗҫ. Мана та хӑналарӗҫ. Ҫав тери тутлӑ пек туйӑнчӗ. Ун чухне ҫимелли сахалччӗ. Ҫӑкӑр туянма Шупашкара ҫуран утнӑ. Унта та 2 ҫӑкӑртан ытлашши паман. Вӑрҫӑ хыҫҫӑнхи йывӑр ҫулсем пире те самай нуша кӑтартнӑ. Ҫимелли, тӑхӑнмалли ҫитсе пыман.

Малашлӑха кӑтартакан тӗлӗк

Пирӗн ял тавра тӳрем вырӑн пулман. Ҫывӑхри кашни улӑх-ҫаранӑн хӑйӗн ячӗ пулнӑ. Ытларах вӗсем кунта тӗпленнӗ ҫынсемпе ҫыхӑннӑ. Кукаҫ, Кирилл Гордеевич Гордеев, ячӗпе те сад (Кирилл сачӗ), вӑрман кукри, улӑх пур. Паллах, ку хушма ятсем ахальтен тухман. Манӑн кукаҫ патша ҫарӗнчен унтер-офицер пулса 400 тенкӗпе таврӑннӑ. Ун чухне вӑл пысӑк укҫа пулнӑ. Унпа кукаҫ Сурӑм вӑрманӗ ҫывӑхӗнче 2 га ҫӗр илнӗ, сад ӗрчетнӗ. Туса илнӗ улма-ҫырлана Тутарстан тӗп хулине, Хусана, лавҫӑсем тара тытса туртнарнӑ. Вӗсем Комсомольски районӗнчен пулнӑ. Сутса тунӑ укҫапа садра икӗ хутлӑ ҫурт хӑпартнӑ. Улма-ҫырла упрама аялти хутне кирпӗчрен тунӑ, иккӗмӗшне, пурӑнмаллине, йывӑҫран. Унсӑр пуҫне кунтах часавай, пулӑ ӗрчетме пӗве пулнӑ. Анне, Анна Кирилловна, каланӑ тӑрӑх – 1921 ҫулхи нарӑс уйӑхӗн 23-мӗшӗнче кукаҫа ҫӗнӗ влаҫ тӑшманӗ тесе Калинино (Вӑрнар районӗ) салине тытса кайнӑ. Вырӑнти масар ҫинче хӑйне валли шӑтӑк чавтарнӑ та персе пӑрахнӑ. Тискерлӗ вилӗм умӗнхи каҫа Кирилл Гордеевичпа манӑн пулас маҫак, Мирон Тимофеевич (ӑна та ҫав кун тытса хупнӑ пулнӑ), выльӑх сарайӗнче пӗрле ирттернӗ. Тури Панкли ялӗнчен вӗсем иккӗн патша ҫарӗнче службӑра тӑнӑ. Кукаҫа персе пӑрахнӑ, маҫак чӗрӗ юлнӑ. Ҫавӑн чухне масар ҫинче маҫак пулас хӑташне тӑпрапа витсе хӑварнӑ. Ку хӑрушла ӗҫ пирки эпӗ 15 ҫул тултарсан каласа пачӗҫ. Кукаҫа персе пӑрахма ялти куштансем, кӗвӗҫекен тӑванӗсем сӗнни паллӑ.

Маҫак аса илнӗ тӑрӑх – ҫав каҫхине вӗсем сарайӗнче самай вӑхӑт калаҫса выртнӑ. Ир енне тин тӗлӗрсе кайнӑ. Кукаҫ тӗлӗкӗнче малашлӑхне курнӑ. Ун чухне унӑн 4 ывӑл ӳснӗ. Кукамай тепӗр ача кӗтнӗ.

– Манӑн хӗр ҫуралать. Эпӗ пурӑннӑ вырӑнта малашне хуҫа мӑнукӑм (хӗрӗн ывӑлӗ – **авт.**) пулӗ. Ывӑлӑмсене аркатаҫҫӗ, вӗсен аякка кайма тивет. Унтан арӑм урӑх ҫынна качча тухать. Мана паян персе вӗлереҫҫӗ, – тесе каласа панӑ вӑл ирхине хӑй мӗн тӗлленнине палӑртса.

Чӑн та, тӗлӗкре курни чӑна килнӗ. Кукаҫа персе пӑрахнӑ хыҫҫӑн темиҫе уйӑхран кукамай аннене, Анна Кирилловнӑна, ҫуратнӑ. Вӑл ӳссе ҫитсен Мирон Тимофеевич ывӑлӗпе, Тихӑнпа, ҫемье ҫавӑрнӑ. Кӗҫех эпӗ кун ҫути курнӑ. Кукаҫӑн икӗ ывӑлӗ Ҫӗпӗре тухса кайнӑ. Виҫҫӗшӗ Тӑван ҫӗршывӑн Аслӑ вӑрҫинчен таврӑнайман. Кукамай тепӗр хут качча тухсан анне Варсонофий пиччӗшӗ патӗнче пурӑннӑ. Кукаҫӑн садне, часавайне, пӗвине тӗпрен аркатнӑ. 1941 ҫулхи шартлама сивӗре улмуҫҫисем те (пурӗ 700 йывӑҫ) шӑнса пӗтнӗ.

Ахӑр самана тапхӑрӗнче анне ачапӑча кӑна пулнӑ. Анчах вӑл синкерлӗ вӑхӑта лайӑх астуса юлнӑ. Пӗррехинче ҫӗнӗ влаҫшӑн кӗрешекенсем ҫуртран 17 лавпа мул тиесе тухнӑ иккен. Малти урапа ҫине хӗрлӗ ялав ҫакса тата пысӑк кӗмӗл сӑмавара лартса кайнине час-часах аса илетчӗ вӑл. Юрать, пӳртпе ампара, выльӑх сарайне тӗкӗнмен. Пирӗн ҫурт пысӑк пулнӑ. Колхозра ака-суха ирттернӗ хыҫҫӑн мероприятисене унта йӗркелетчӗҫ. Эпӗ ҫуралнӑ ҫурта 1965 ҫулта Элӗк районӗнчи Какаҫ ялӗнчи пӗр кинемее сутрӗҫ. Ҫав ҫурт халӗ те ларать. Ӑна хуҫисем дача вырӑнне усӑ кураҫҫӗ.

Маҫак каланине аса илсе е шӑпа ҫаплах ҫаврӑнса тухрӗ-ши, 1970 ҫулта хулари хӑтлӑ хваттере, лайӑх ӗҫ вырӑнне пӑрахса хам ҫуралса ӳснӗ яла, атте-анне ҫурт-йӗрне таврӑнтӑм. Тӑван тӑрӑха, Сурӑм вӑрманне те ытарайманрӑм пулас. Ҫӗр ҫинче тырӑ, пахчаҫимӗҫ ӳстерсе хуҫалӑха малти вырӑна кӑларас тесе хамӑн ӑса, вӑй-хала шеллемерӗм темелле. 33 ҫул "Ударник" хуҫалӑхра агрономра тӑрӑшрӑм. Ҫак Сурӑм ҫӗрӗ ҫинче (кунта 13 ял кӗрет) вырнаҫнӑ ялсенче мӑнаҫлӑн утма пултаратӑп.

Пурнӑҫ яланах пӗр шайра тӑрать тесе шухӑшланӑ. Ӗмӗтленни, шанни чӑл-пар арканасса, ҫӗршыв саланасса ӗненмен. Патшалӑх, халӑх вӑйӗпе тунӑ завод-фабрикӑсем каллех уйрӑм ҫынсен аллине куҫрӗҫ. Чылай хуҫалӑх юхӑнса саланчӗ. Ӗҫченсем вӑрӑм укҫа шыраса инҫете ҫӳреҫҫӗ. Анчах ҫапла пулса иртнӗ кун-ҫулӑмпа ирӗксӗрех килӗшме тивет. Иртнӗ тапхӑр пурнӑҫӑмра тепӗр хут ҫаврӑнса ҫитнӗн туйӑнать.

Иван ТИХОНОВ.
Муркаш районӗ.

АСЛӐ ӐРУ

Ачисемпе савӑнать

Муркаш районӗнчи Ҫӗнӗ Матьӑк ялӗнче пурӑнакан Мария Николаевна Сергеевӑн шкулта нумай вӗренме тӳр килмен. Тӑван ҫӗршывӑн Аслӑ вӑрҫи чылай ҫамрӑкӑн ӗмӗтне татнӑ. Шкул ачисем ирӗн-каҫӑн ӗҫре тӑрмашнӑ, колхоза пулӑшнӑ. Вӗсен тӑрӑшӑвне патшалӑх хакланӑ. Мария 11 ҫултах медаль илме тивӗҫнӗ.

Халӗ вӑл 90 ҫула ҫывхарать. Кирпӗчрен купаланӑ капмар ҫуртра мана Мария Николаевна хӑй кӗтсе илчӗ.

Мӑшӑрӗпе пӗрле вун икӗ ачана пурнӑҫ парнеленӗ вӑл. Анчах иккӗшӗ ҫут тӗнчерен уйрӑлнӑ. Ыттисем – 3 ывӑлпа 7 хӗр – пурӑнаҫҫӗ.

Ун чухне ача ҫуратнӑ хыҫҫӑн хальхи вӑхӑтри пек килте нумай ларман. Хӑвӑртрах ӗҫе васканӑ. Фермӑра выльӑх пӑхнӑ, дояркӑра тӑрӑшнӑ. Унсӑр пуҫне тырӑ та вырнӑ, утӑ та ҫулнӑ. Чӑваш хӗрарӑмӗ тума пултарайман ӗҫ пулман.

Мӑшӑрӗ Геннадий те хуҫалӑхра тӗрлӗ вырӑнта ӗҫленӗ: фермӑра, стройкӑра. Шел, вӑл пурнӑҫран уйрӑлса кайнӑранпа чылай вӑхӑт иртнӗ. Куҫ тулли мӑнукӗсене, вӗсен ачисене курса савӑнайман вӑл.

Мария Сергеевӑн паянхи кун мӑнукӗ кӑна 37, кӗҫӗн мӑнукӗ тата ытларах. Ултӑ ачи хӑйӗн пекех тивӗҫлӗ канура ӗнтӗ.

10 ача пӑхса ҫитӗнтернӗшӗн Мария Николаевна "Ача амӑшӗ героиня" ордена тивӗҫнӗ. Тӗрлӗ награда нумай унӑн, орденпа медаль кӑна – вун виҫҫӗ.

Ачисем амӑшне яланах пулӑшаҫҫӗ. Ара, вӗсене вӑл мӗн пӗчӗкрен ӗҫе явӑҫтарнӑ. Вӗсем фермӑран тухма пӗлмен. Халӗ ҫак ырӑ йӑлана мӑнукӗсем тӑсаҫҫӗ. Вӗсем те асламӑшне, кукамӑшне пулӑшусӑр хӑвармаҫҫӗ.

Илья ЯКОВЛЕВ.

Паян Чӑваш Енре пурӑнакан 17355 ҫын 85-рен иртнӗ, 98 ҫын хӑйӗн 100 ҫулхи юбилейне паллӑ тунӑ.

(Чӑваш Республикин Пуҫлӑхӗ М. Игнатьев Патшалӑх Канашне янӑ Ҫыруран).

КĔСКЕН

Патшалăх пулăшăвĕпе

Çак тунтикун ЧР ял хуçалăх министрĕ Сергей Артамонов граждансене йышăннă. Тинтерех ĕçе пуçăннă Александр Соловьев фермера патшалăх грантне илмелли йĕрке кăсăклантарнă. Ăна документсем тăратнă чух чăрмав сиксе тухасси шиклентерет. Министр грант илмелли йĕркепе тĕплĕ паллаштарнă, конкурсра çĕнтересси ытларах чух бизнес-план пахалăхĕнчен килнине палăртнă.

Руслан Егорова республикăра аквакультура аталанăвĕпе çыхăннă ыйту канăç памасть иккен. Вăл пулă ĕрчетессипе ĕçлекен предпринимательсене патшалăх мĕнле пулăшнине пĕлесшĕн пулнă. Министр палăртнă тăрăх – çак тытăм Чăваш Енре ытла сарăлман, анчах кредит илнĕ чух патшалăх процент ставкине субсидилеме пултарать.

Туслăх çуртне çĕнетме

ЧР культура министрĕ Константин Яковлев Чăваш Енри Халăхсен ассамблейин Канашĕн ларăвне ирттернĕ. Унта Ассамблея Канашĕн председателĕ Лев Кураков, унăн заместителĕ Владимир Васильев, республикăри наци пĕрлешĕвĕсен ертӳçисем хутшăннă.

Чăваш Ен Пуçлăхĕн Михаил Игнатьевăн хушăвĕпе пĕлтĕр халăхсен Туслăхĕн çуртне йĕркелеме йышăннă. Хальхи вăхăтра унта юсав ĕçĕсем пыраççĕ. Константин Яковлев пухăннисене кăçалхи ĕç планĕпе паллаштарнă, республика Правительстви çурта юсама укçа уйăрнине пĕлтернĕ. Унта курав, пуху ирттермелли, ташă залĕсем, спорт, вырсарни шкулĕ валли вĕренӳ класĕсем, библиотека, кану пӳлĕмĕ, буфет пулмаллине, унсăр пуçне ятарлă сайт йĕркелемеллине палăртнă.

Сунарçăсемпе пулăçсем ăмăртнă

Çĕмĕрле районĕнче сунар биатлонĕпе республика шайĕнчи ăмăртусем иртнĕ.

Спортăн çак енĕ чи çамрăккисенчен пĕри пулнăран вăй илсе кăна пырать-ха. Унта хутшăнаканăн сунар билечĕ, ятарлă пăшалпа çӳреме ирĕк пани пулмалла тата "Чувашохотрыболовсоюз" организацире тăмалла.

Ăмăртура 14 команда тата 10 уйрăм çын тупăшнă. Вĕсем малтан сунар йĕлтĕрĕпе 1,5 çухрăм чупнă, пăшалпа пенĕ, ун хыççăн финиша çитиччен каллех 1,5 çухрăма парăнтарнă.

Командăсем хушшинче пĕрремĕш вырăна Йĕпреç команди çĕнсе илнĕ. Тăвай тата Комсомольски районĕсенчи сунарçăсемпе пулăçăсен пĕрлешĕвĕсем иккĕмĕшпе виççĕмĕш вырăнсем йышăннă.

Уйрăм çынсенчен Çĕрпӳ районĕнчи Юрий Шикин чи пултарулли пулнă. Çак районти Геннадий Ивановпа Комсомольски тăрăхĕнчи Олег Малышев та парнеллĕ вырăнсене тивĕçнĕ.

АХ, АНЧАХ...

Пуçтах судья

Саккун пуриншĕн те тан. Тӳре пуканне йышăнни те яваплăхран хăтармасть. Анчах В. Ромашков (хушамат не улăштарнă) урăхларах шутланă. "Мана, судьяна, тĕкĕнме хăймĕç", – тенĕ пулас. Хайхи намăс-симĕсе çухатсах саккуна пăснă, аллине ирĕке янă.

2011 çултах Ромашкова дисциплинарлă явап тыттарнă. Ун чухне ӳсĕрскер çул çинче "çил-тăвăл" çĕкленĕ, ытти водительсемпе хирĕçнĕ. Унтанпа ăса кĕме вăхăт темелле. Анчах аллине ирĕке яма хăнăхнăскере тӳрленме йывăр.

2015 çулта, çуллахи каç, Ромашков çăмăл машинипе Вăрмар районĕнчи Пысăк Енккассине çитнĕ. Хайхискер машинине чарнă та урамрах 60 çулти хĕрарăмпа хирĕçме тытăннă. Унтан ватăскере çĕре тĕртсе ӳкернĕ, уринчен тапнă, аллине хуçнă. 32 çулти ывăлĕ амăшĕн хутне кĕме тăрсан ӳсĕр пуçтах ун çине сиксе ӳкнĕ. Иртĕхсе кайнăскер ăна та çапнă, тапнă.

Саккуна сĕмсĕррĕн пăсакана явап тыттарма çулталăк иртсен кăна уголовлă ĕç пуçарнă. Çакăн хыççăн тин ăна ĕçрен хăтарнă. Медицина тĕрĕслевĕ витĕр тухма килĕшменшĕн 30 пин тенкĕ штраф панă, 1,5 çуллăха водитель правинчен хăтарнă. Паллах, арçын айăпа йышăнман. Ăна ахалех айăплаççĕ, таса ятне вараласçĕ тейĕн. Анчах судпа медицина экспертизи, свидетельсем унăн тискерле хăтланкаларăшне çиеле кăларнă. Айăплав пĕтĕмлетĕвне ЧР Аслă судне пăхса тухма ярса панă. Çывăх вăхăтра судьяра ĕçленĕ çын саваламан сак çине ларĕ.

ÇАНТАЛĂК	Шупашкарта	Вăхăт	16.02	17.02	18.02	19.02	20.02	21.02	22.02
	Температура, °C	2-4 сехетре	-16	-9	-4	-4	-5	-6	-10
		14-16 сехетре	-8	-10	-3	-3	-2	-3	-5
	Юр çăвать								
Атмосфера пусăмĕ, мм.			761	755	743	746	741	733	730

Реклама

АПКна аталантарма

РФ Правительствин Постановленийĕпе (1528№ 29.12.2016ç.) килĕшӳллĕн аграрисене çăмăллăх кредичĕпе тивĕçтермелли çĕнĕ мел пурнăçа кĕнĕ май "Раççей ял хуçалăх банкĕ" акционерсен пĕрлешĕвĕн Чăваш Енри филиалĕ çĕр ĕçченĕсене укçатенкĕ уйăрса пама пуçланă.

Çăмăллăх кредичĕсене, пĕтĕмĕшле 34 млн тенкĕ ытла, Чăваш Енре чи малтан Патăрьел районĕнчи "Исток", "Комсомольски пахчаçимĕçĕ" тата "Çĕрулмине мухтав" пĕрлешӳсем тивĕçеççĕ.

Хальхи вăхăтра банк аграрисенчен заявкăсем йышăнать, кредит илме шут тытнисен реестрне йĕркелет тата проектсем пирки Раççей ял хуçалăх министерствине каласса килĕшет. Пĕтĕмĕшле çак çĕнĕ мелпе Раççей ял хуçалăх банкĕ 3 млрд яхăн укçа-тенкĕ уйăрнă. Кредитсем илсен предприятисем хăйсен укçи-тенкине çаврăнăшран кăлармасăрах ĕçлеме пултараççĕ тата вĕсен субсиди илнĕ чухне вăрах кĕтмелле мар.

"Эпир çĕнĕ мелĕн уссине тата ырлăхне туйса илтĕмĕр те ĕнтĕ: кредит илме заявкăна чи малтан патăмăр. Ăна Раççей ял хуçалăх банкĕ вăраха тăсмасăр пăхса тухса ырларĕ. Пире тĕллевлĕн уйăрса панă кредитсемпе çурхи уй-хир ĕçĕсене пурнăçлама, çунтармалли-сĕрмелли материалсем, минераллă органика удобренийĕсем, саппас пайĕсем туянма, çавăн пекех ял хуçалăх техникипе оборудовани илме палăртнă", – пĕлтерет "Çĕрулмине мухтав" пĕрлешĕвĕн тĕп директорĕ Хасиятулла Идиатуллин.

Аграрисене кредит уйăрса памалли 2017 çулта вăя кĕнĕ çĕнĕ мел патшалăх пулăшăвне илмелли майсене ансатлатать тата унăн тухăçлăхне ӳстерет.

"Раççей ял хуçалăх банкĕ" акционерсен пĕрлешĕвĕ – Раççей агропромышленноç комплексне пулăшу памалли наци кредитпа финанс тытăмĕн никĕсĕ. Банк 2000 çулта йĕркеленнĕ, вăл паян çĕршыври АПКн тĕп кредиторĕ шутланать, хăйĕн активĕпе, капиталĕн виçипе çĕршыври чи пысăк тата çирĕп банксен шутĕнче тăрать, çавăн пекех Раççейри чи пысăк банксен шанчăклăхĕн рейтингĕн лидерĕ те. Банкăн сасăлав акцийĕн 100% Раççей Федерацийĕн шутланать.

РФ тĕп банкĕн 3349-мĕш номерлĕ генеральнăй лицензийĕ.

РЕКЛАМА, ПĔЛТЕРӲСЕМ

СУТАТĂП / ПРОДАЮ

2. АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ, пропаренные, вибропрессованные 20х20х40 – 31 руб., 12х20х40 – 26 руб., 9х20х40 – 22 руб. Песок, ОПГС, щебень, кирпич, **КОЛЬЦА** ж/б для колодцев и к-заций 0,7; 1; 1,5 м. Бурение. Высокое качество. Доставка манипулятором. Без выходных. Т. 8-967-470-46-77.

4. Немецкие пластиковые ОКНА. Скидки. Гарантия. Замер, д-ка – бесплатно. **Т. 8-987-576-65-62.**

5. АКЦИЯ – до 15 марта! ТЕПЛИЦЫ (оцинкованный профиль) – 14600 р., (черный) – 14000 р. Т. 89276687574.

6. Косилки, грабли, пресс-подборщики, погрузчики, **сажалки,** копалки, разбрасыватели, фрезы, окучники. **ОПТОВЫЕ ЦЕНЫ!** Доставка. Т. 8-800-222-68-58.

8. Гравмассу, песок, **щебень,** торф, кирп. бой, **керамблок, керамзит.** Пенсионерам, уч. ВОВ – скидки. Т. 8-905-199-01-22.

11. Срубы на заказ. Т. 37-28-74.

14. Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без вых. **Т. 8-927-855-83-55.**

16. Гравмассу, песок, щебень, керамзит, торф, уголь – недорого. Т. 89053465671.

21. Керамблок, гравмассу, песок. Т.: 8-903-345-63-07, 89176757528.

22. БЛОКИ керамзитобетонные заводские, пропаренные; **КИРПИЧ цветной** – любой. Доставка манипулятором. Тел.: 8-903-322-02-08, 8(8352) 48-02-08.

24. КОСИЛКИ, ГРАБЛИ, сажалки, копалки, окучники, опрыскиватели, погрузчики, БДФ. **Низкие цены.** Доставка. Т. 89278533596.

25. Нетель – цвет красно-белый, **отел в августе.** Т. 8-917-658-87-40.

61. СРУБЫ, строительство домов, бань "под ключ". Т. 89276670355.

62. Блоки КБ от 30 руб., **цемент,** доски обрезные от 5500 руб., песок, ОПГС, **кирпич.** Доставка. Услуги манипулятора. Т.: 8-903-345-53-24, 89033222532.

64. Кирпич красный одинарный, полуторный, силикатный, облицовочный (все цвета), **половняк, КББ** 20х20х40, 20х12х40, **гравмассу,** керамзит. Доставка. Разгрузка кран-манипулятором. Т.: 44-20-97, 89033582097.

90. Гербициды от производителя. Рассрочка. Обмен на зерно по 10 руб./ кг. Т. 8-902-327-18-53.

91. БЫЧКОВ возрастом от 10 дней и 3-х месяцев, породы "Холмогоры" и "Голштино фризы". **Доставка – бесплатно.** Т. 8-903-320-27-47.

98. Бетон, раствор, фунд. **блоки, плиты** перекрытия, перемычки, **крышки** для погреба, доски. Д-ка. Дешево. Т. 89278535732.

610. Отруби – 7 р., **пшеницу** – 10 р., **ячмень** – 9 р. Т. 89373916016.

ПУЛĂШУ / УСЛУГИ

32. Лечение алкоголизма. Анонимно. Консультация бесплатная с 9.00 до 19 ч., сб., воскр. с 9.00 до 13 ч. А: г. Чебоксары. **Т. 8(8352)55-27-33.** *Лиц. ЛО 21-01-001 341 от 17.11.2015г. МЗ ЧР. Имеются противопоказания, проконсультируйтесь со специалистом.*

38. Чистка колодцев, скважин. Водоснабжение. Т. 89674715070.

152. БУРЕНИЕ скважин на воду. Т. 8-960-302-12-93.

189. Бурение колодцев, скважин. Т.: 89674703824, 89279905481.

ТУЯНАТĂП / КУПЛЮ

39. Бычков, коров, лошадей. Т. 8-960-310-98-78.

50. Коров, телок. Т. 8-927-850-85-64.

93. Бычков, коров, телок, лошадей – дорого. Т. 89613440382.

817. Коров, бычков, телок, лошадей. Т. 8-961-348-91-88.

818. Бычков, телок, коров, лошадей. Т. 8-967-796-71-42.

«ХРЕСЧЕН САССИ»
Обществăпа политика хаçачĕ
Индекс 54838
Учредительсем – Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министерстви, Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министерствин «Хыпар» Издательство çурчĕ» Чăваш Республикин хăйтытăмлă учрежденийĕ

ДИРЕКТОР-ТĔП РЕДАКТОР ТИВĔÇĔСЕНЕ ПУРНĂÇЛАКАН – Д. А. МОИСЕЕВ

Редактор – В.В. ПЕТРОВА
РЕДКОЛЛЕГИ:
В.В. Петрова – редактор
И.П. Никитина – корреспондент
Л.А. Никитина – корреспондент
Е.А. Трофимова – хаçат операторĕ

hypar3@mail.ru

Редакципе издатель адресĕ: Шупашкар, И. Яковлев пр., 13.
Телефонсем:
директор-тĕп редактор – 56-00-67,
пайсем – 62-04-54, 62-50-06,
реклама пайĕ тел./факс – 28-83-70.
Факс (8352) 62-50-06

Хаçата 2013 çулхи раштав уйăхĕн 10-мĕшĕнче Федерацин çыхăну, информаци технологийĕсемпе массăллă коммуникацисен сферинчи саккунсене пăхăннине сăнаса тăракан службин Чăваш Республикинчи управленийĕ ПИ ТУ 21-00305 № регистрациленĕ.
Хаçата «Хыпар» Издательство çурчĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă хатĕр оригинал-макетран «Чăваш Ен» ИПК» АО типографийĕнче пичетленĕ. 428019, Шупашкар, И. Яковлев пр-чĕ, 13.

Графикпа
17 сехетре алă пусмалла.
17 сехетре алă пуснă.
Заказ 505
Тираж 6648

* Рекламăпа пĕлтерӳсем. Реклама тексчĕсемпе пĕлтерӳсемшĕн вĕсене паракансем яваплă.

ТУНТИКУН, 20

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00, 9.20 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 0.55, 3.00 Новости
9.50, 12.15 Х/ф «СЛУЖЕБНЫЙ РОМАН»
13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское»
17.00 «Давай поженимся!» 16+
18.00 «Первая Студия» 16+
20.00 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ГРЕЧАНКА» 16+
23.15 «Вечерний Ургант» 16+
23.50 «Познер» 16+
1.10, 3.05 Х/ф «ПОБЕЖДАЙ!»
3.15 «Модный приговор»
4.15 «Контрольная закупка»

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 «Утро России»
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 Минут» Ток-шоу 12+
21.00 Т/с «Я ВСе ПОМНЮ»
23.30 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 12+
2.00 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 16+

ЧТВ

5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Из нашего фонда. Сибирская дивизия. Телефильм
9.35-9.55 Из нашего фонда. Поет В. Перминов
11.40-11.55 Вести-Чăваш Ен
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

НТРК

Профилактика с 9.00 до 16.30
6.00 "День перемен" 12+
6.30, 12.30, 16.10 "Мультимир" 6+
7.00 "И в шутку, и всерьез" 6+
7.30, 19.30 "Эх, юррăм, янăра" 12+
8.00, 13.10 "Я люблю Чувашию" 6+
8.15 "Сделано в Чувашии" 12+
8.30 "Стеклянный дом" 12+
9.00 "Çитмĕл те çиччĕ" 12+
9.30 "Большое сердце" 12+
10.00 "Любительница частного сыска. Даша Васильева". Мини-сериал 16+
12.00 "Основной элемент. Цветы зла" 16+
13.00, 19.00 "Республика". Хыпарсен кăларăмĕ
13.30 "Бухты барахты" 6+
14.00, 16.00, 23.30 "Республика". Информационная программа 12+
14.10 Д/ф "В мире людей. Папа вместо мамы" 12+
15.00, 23.00 "Республика". Хыпарсен кăларăмĕ 12+
15.10 "Загадки космоса. Колонизация Марса" 16+
16.30 Т/с "ОТРАЖЕНИЕ" 16+
18.30 "Республика в деталях"
20.00 "Республика". Информационная программа
20.30 "Акилбупсер" 6+
21.00 Х/ф "ПРЕЗУМПЦИЯ ВИНЫ" 16+

Наци радиовĕ

ПРОФИЛАКТИКА 8.00-20.00
20.00, 22.00 - Хыпарсем (12+)
21.00, 23.00 - Новости (12+)
6.00-6.40 Ирхи кăмăл (12+)
6.30-7.00 Республика сасси
7.00-8.00 Ирхи кăмăл (12+)
20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрă вăчăри

МАТЧ ТВ

6.30 Дублер 16+
7.00, 7.25, 8.55, 10.30, 12.00, 15.00, 17.25, 18.20, 20.45, 21.50 Новости
7.05, 14.40, 22.00 Спортивный репортер 12+
7.30, 12.10, 15.05, 18.25, 0.50 Все на Матч!
9.00 Д/с «500 лучших голов»
9.30 Биатлон. Чемпионат мира. Масс-старт. Женщины
10.35 Биатлон. Чемпионат мира. Масс-старт. Мужчины
11.30 Биатлон. Чемпионат мира- Итоги 12+
12.40 Футбол. Кубок Англии. 1/8 финала. «Фулхэм» - «Тоттенхэм»
15.35, 4.45 Профессиональный бокс. Рой Джонс-мл. против Бобби Ганна. Бой за титул WBF в первом тяжелом весе?. Канат Ислам против Робсона Ассиса 16+
17.30 Военный спорт 12+
17.50 Все на футбол! Переходный период 12+
18.55 Баскетбол. Единая лига ВТБ. УНИКС (Казань) - «Химки»
20.50 ЕвроТур. Обзор матчей недели 12+
21.20 «Спортивный заговор»
22.20 Все на футбол! 12+
22.50 Футбол. Кубок Англии. 1/8 финала. «Саттон Юнайтед» - «Арсенал»
1.20 Х/ф «НИНДЗЯ» 16+
3.00 Х/ф «УИЛЛ» 12+

ЫТЛАРИКУН, 21

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00, 9.20 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00, 23.50, 3.00 Новости
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 «Модный приговор»
12.15 «Наедине со всеми» 16+
13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское»
17.00 «Давай поженимся!» 16+
18.00 «Первая Студия» 16+
20.00 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ГРЕЧАНКА» 16+
23.15 «Вечерний Ургант» 16+
0.00 Х/ф «НИКОМУ НЕ ИЗВЕСТНЫЙ»
2.15 Приключения «Большая белая надежда» 16+
3.05 Х/ф «БОЛЬШАЯ БЕЛАЯ НАДЕЖДА» 16+
4.15 «Контрольная закупка»

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 «Утро России»
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 Минут» Ток-шоу 12+
21.00 Т/с «Я ВСе ПОМНЮ»
23.30 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 12+
2.00 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 16+

ЧТВ

5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Вспомни, солдат. Премьера (на чувашском языке)
9.15 Из нашего фонда. Айги (на чувашском языке)
9.40-9.55 Чебоксарские адреса
11.40-11.55 Вести-Чăваш Ен
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

НТРК

6.00, 18.30 "И в шутку, и всерьез" 6+
6.30, 15.00, 23.00 "Республика". Хыпарсен кăларăмĕ 12+
7.00, 13.10, 16.10 "Мультимир"
7.30 "Эх, юррăм, янăра" 12+
8.00, 16.00, 23.30 "Республика". Информационная программа 12+
8.30 "Акилбупсер" 6+
9.00 "Республика в деталях" 12+
9.30 "Я люблю Чувашию" 6+
10.00 "Любительница частного сыска. Даша Васильева". Мини-сериал 16+
12.00 "Основной элемент. Выжить в океане" 16+
12.30 "Бухты барахты" 6+
13.00, 14.00, 20.00 "Республика". Информационная прогр.
13.30 "Çитмĕл те çиччĕ" 12+
14.10 Д/ф "В мире людей. Побег из Мегаполиса" 12+
15.10 "Разрушители мифов. Достижения древних людей" 16+
16.30 Т/с "ОТРАЖЕНИЕ" 16+
19.00 "Республика". Хыпарсен кăларăмĕ
19.15, 23.15 "Тĕплĕ калаçу" 12+
19.30 "Сиплĕ те тутлă" 16+
20.30 "Комфортный город" 12+
21.00 Х/ф "НЕ ТОРОПИ ЛЮБОВЬ" 16+

Наци радиовĕ

10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсем (12+)
11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости (12+)
6.10-6.40 Ирхи кăмăл (12+)
6.30-7.00 Республика сасси (12+)
7.00-8.00 Ирхи кăмăл (12+)
8.00-9.00 Ирхи кăмăл (12+)
9.10-9.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20,15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-21.20, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрă вăчăри (12+)
9.20-10.00 Пурнăç çынни (12+)
10.20-11.00 Социальный вопрос
11.20-12.00 Пĕччен мар (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.20-16.00 Ачалăх урхамахĕ
15.40-16.00 На страже закона
16.10-17.00 Янра, юрă! (хит-парад) (12+)
18.20-19.00 Из истории Чебоксар (12+)
19.10-20.00 Асăмри юрăсем
21.20-22.00 Республика сасси

МАТЧ ТВ

6.30 Дублер 16+
7.00, 7.25, 8.55, 10.00, 12.25, 15.20, 18.05, 21.55 Новости
7.05, 15.00 Спортивный репортер 12+
7.30, 12.30, 15.25, 18.10, 0.40 Все на Матч!
9.00 Д/с «500 лучших голов»
9.30 ЕвроТур. Обзор матчей недели 12+
10.05, 3.40 «Комментаторы. Шмурнов» 12+
10.25, 4.00 Футбол. Лига чемпионов - /4. 1/4 финала. «Милан» - «Депортиво»
13.00 Профессиональный бокс. Давид Аванесян против Ламонта Питерсона. Бой за титул чемпиона мира по версии WBA в полусреднем весе. Эдриен Бронер против Эдриана Гранадоса 16+
15.55 Х/ф «ПЬЯНЫЙ МАСТЕР» 12+
18.40 «Закулисье КХЛ» 12+
19.00 Континентальный вечер
19.25 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад»
22.05 Все на футбол! 12+

ЮНКУН, 22

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00, 9.20 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 14.00, 15.00 Новости
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 «Модный приговор»
12.15 «Наедине со всеми» 16+
13.20, 14.15, 15.15 «Время покажет» 16+
16.00 «Мужское / Женское»
17.00 «Давай поженимся!» 16+
18.00 Вечерние Новости
18.45 «Человек и закон» 16+
19.50 «Поле чудес»
21.00 «Время»
21.30 «Голос. Дети»
23.20 «Вечерний Ургант» 16+
0.00 Х/ф «ОДЕРЖИМОСТЬ»
2.00 Х/ф «КОРОЛИ УЛИЦ 2: ГОРОД МОТОРОВ» 18+
3.45 Х/ф «МЫ НЕ ЖЕНАТЫ»

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 «Утро России»
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
9.55 «О самом главном» 12+
11.40, 14.40, 17.20, 20.45 Вести. Местное время
11.55 Т/с «КАМЕНСКАЯ» 16+
14.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
17.40 «Прямой эфир» 16+
18.50 «60 Минут» Ток-шоу 12+
21.00 Т/с «Я ВСе ПОМНЮ»
23.30 «Вечер с Владимиром Соловьевым» 12+
2.00 Т/с «ВОЛЬФ МЕССИНГ: ВИДЕВШИЙ СКВОЗЬ ВРЕМЯ» 16+
4.05 Х/ф «МЫ С ВАМИ ГДЕ-ТО ВСТРЕЧАЛИСЬ»

ЧТВ

5.07-5.10, 5.35-5.41 Вести-Чăваш Ен
6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Вести-Чувашия. Утро
8.07-8.10, 8.35-8.41 Вести-Чувашия. Утро
9.00 Отсюда к родному дому
9.40-9.55 Военное детство
11.40-11.55 Вести-Чăваш Ен
14.40-14.55 Вести-Чувашия
17.20-17.40 Вести-Чăваш Ен
20.45-21.00 Вести-Чувашия

НТРК

6.00 "И в шутку, и всерьез" 6+
6.30, 15.00, 23.00 "Республика". Хыпарсен кăларăмĕ 12+
6.45 "Тĕплĕ калаçу" 12+
7.00 "Сиплĕ те тутлă" 16+
7.30 "Яш чух, çамрăк чух!" 12+
8.00, 16.00, 23.30 "Республика". Информационная программа 12+
8.30 "Комфортный город" 12+
9.00 "Я люблю Чувашию" 6+
9.30 "Стеклянный дом" 12+
10.00 "Любительница частного сыска. Даша Васильева". Мини-сериал 16+
12.00 Д/ф "Основной элемент. Ген власти" 16+
12.30 "Эх, юррăм, янăра" 12+
13.00, 19.00 "Республика". Хыпарсен кăларăмĕ
13.10, 16.10 "Мультимир" 6+
13.30 "Бухты барахты" 6+
14.00, 20.00 "Республика". Информационная программа
14.10 Д/ф "В мире людей. Победившие рак" 12+
15.10 "Хроники будущего. Мусор. Хроники апокалипсиса" 16+
16.30 Т/с "ОТРАЖЕНИЕ" 16+
18.30 "Республика в деталях" 12+
19.30 "НаоБУМ" 12+
20.30 "Правительственная связь" 12+
21.00 Х/ф "ЛЮБОВЬ ПОД НАДЗОРОМ" 16+

Наци радиовĕ

6.00, 7.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсем (12+)
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости (12+)
6.10-6.40 Ирхи кăмăл (12+)
6.30-7.00 Республика сасси
7.00-8.00 Ирхи кăмăл (12+)
8.00-9.00 Ирхи кăмăл (12+)
9.10-9.20, 10.10-10.20, 11.10-11.20, 14.10-14.20,15.10-15.20, 16.10-16.20, 17.10-17.20, 18.10-18.20, 19.10-19.20, 20.10-20.20, 21.10-22.00, 22.10-22.20, 23.10-23.20 Юрă вăчăри (12+)
9.20-10.00 Социальный вопрос
10.20-11.00 Из истории Чебоксар (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.40-16.00 На весах Фемиды
16.10-17.00 Асăмри юрăсем
17.20-18.00 Шанчăк (12+)
18.20-19.00 Ялтан яла (12+)
19.20-20.00 Çĕр сум (12+)
20.20-21.00 Чун тасалăхĕ (12+)
21.20-22.00 Республика сасси

МАТЧ ТВ

6.30 Д/с «Заклятые соперники» 12+
7.00, 7.25, 8.50, 13.50, 15.55, 21.55 Новости
7.05 Спортивный репортер 12+
7.30, 11.25, 16.00, 19.25, 0.40 Все на Матч!
8.55 «Сергей Устюгов. Главная вершина» 12+
9.15 Х/ф «ПЬЯНЫЙ МАСТЕР»
11.50 Футбол. Лига чемпионов. 1/8 финала. «Байер» - «Атлетико»
13.55 Футбол. Юношеская лига УЕФА. 1/8 финала. ЦСКА - «Русенборг»
16.25 Десятка! 16+
16.45 Континентальный вечер
16.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток»
19.50 Футбол. Лига Европы. 1/16 финала. «Фенербахче» - «Краснодар»
22.00 Все на футбол! 12+
22.35 Футбол. Лига чемпионов. 1/8 финала. «Порту» (Португалия) - «Ювентус»
1.10 Обзор Лиги чемпионов 12+
1.40 Волейбол. Лига чемпионов

КĔÇНЕРНИКУН, 23

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.20 «Контрольная закупка»
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.10 «Россия от края до края»
6.40 Х/ф «ОТРЯД ОСОБОГО НАЗНАЧЕНИЯ» 12+
8.10 Х/ф «СЛУЖИЛИ ДВА ТОВАРИЩА»
10.10 Х/ф «ОФИЦЕРЫ»
12.10 Концерт «Офицеры»
13.45 Т/с «НУЛЕВАЯ МИРОВАЯ» 16+
15.50, 18.10 Х/ф «БОЕВАЯ ЕДИНИЧКА» 12+
18.00 Вечерние Новости
19.45, 21.20 Концерт к Дню защитника Отечества
21.00 «Время»
22.30 Х/ф «В БОЙ ИДУТ ОДНИ «СТАРИКИ»
0.15 Х/ф «ОЖИДАНИЕ ПОЛКОВНИКА ШАЛЫГИНА» 12+
1.55 Х/ф «СТАРОЕ РУЖЬЕ»

РОССИЯ 1

6.05 Х/ф «СТАРИКИ-РАЗБОЙНИКИ»
8.00 Х/ф «СЮРПРИЗ ДЛЯ ЛЮБИМОГО»
10.00, 14.20 Т/с «ЗАТМЕНИЕ» 12+
14.00, 20.00 Вести
18.05 Х/ф «ДЖЕНТЛЬМЕНЫ УДАЧИ»
20.40 Х/ф «ЭКИПАЖ» 12+
23.30 Х/ф «ЛЕГЕНДА □17»
2.15 «Битва титанов. Суперсерия-72» 12+
3.20 Х/ф «СВОЙ СРЕДИ ЧУЖИХ, ЧУЖОЙ СРЕДИ СВОИХ»

НТРК

6.00 "И в шутку, и всерьез" 6+
6.30 "Республика". Хыпарсен кăларăмĕ 12+
7.00 "Сиплĕ те тутлă" 16+
7.30 "НаоБУМ" 12+
8.00 "Республика". Информационная программа 12+
8.30 "Правительственная связь" 12+
9.00 "Я люблю Чувашию" 6+
9.30 "Солдаты Отечества" 6+
10.00 Т/с "ЗАЩИТА СВИДЕТЕЛЕЙ" 16+
14.00 Д/ф "Основной элемент. Наука против голода" 16+
14.30 "Мир без войны" 6+
15.00 "Сенсация или провокация. В плену у погоды" 16+
16.00 "Каçхи тĕл пулу" 12+
17.00 "Салтака качча каятăп". Илемлĕ фильм 12+
19.30 "Андрей, Алевтина, Максим Кузнецовсем. Сире савса юрлатпăр"12+
22.00 Х/ф "ФРАНЦУЗСКИЙ ШПИОН" 16+

Наци радиовĕ

6.00-7.00, 7.00-8.00, 9.00-9.20, 10.00-10.20, 11.00-11.20, 15.00-15.20, 16.00-16.20, 17.00-17.20, 18.00-18.20, 19.00-19.20, 20.00-20.20, 21.00-21.20, 22.00-22.20, 23.00-23.20 Юрă вăчăри (12+)
9.20-10.00 Çĕнтерӳ салтакĕсемпе ачисем (12+)
10.20-11.00 По зову памяти (12+)
11.20-12.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав (12+)
12.10-15.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.20-16.00 Чун-чĕре киленĕçĕ (12+)
16.20-17.00 Нам 41-й не забыть, нам 45-й славить (12+)
17.20-18.00 Ачалăх урхамахĕ (6+)
18.20-19.00 Чăваш Ен. Çулсем тата çынсем (12+)
19.20-19.40 Тухтăр канашĕ (12+)
20.20-22.00 Çичĕ юрă (12+)

МАТЧ ТВ

6.30, 15.30 Д/с «Заклятые соперники» 12+
7.00, 9.00, 10.15, 12.20, 14.55, 18.20 Новости
7.05 Х/ф «ВОЕННЫЙ ФИТНЕС» 12+
9.05, 12.25, 15.00, 1.00 Все на Матч!
10.20 Футбол. Лига Европы. 1/16 финала. «Сент-Этьен» - «Манчестер Юнайтед»
12.55 Футбол. Лига чемпионов. 1/8 финала. «Севилья» - «Лестер»
16.00 Х/ф «ПОДДУБНЫЙ»
18.25 Лыжный спорт. Чемпионат мира. Спринт. Финалы
20.25 Все на футбол! 12+
20.50 Футбол. Лига Европы. 1/16 финала. «Зенит» - «Андерлехт» (Бельгия).
22.55 Футбол. Лига Европы. 1/16 финала. «Спарта» - «Ростов»
1.30 Смешанные единоборства. Fight Nights. Виталий Минаков против Ди Джея Линдермана, Томаш Дек против Александра Яньшева 16+
3.15 Обзор Лиги Европы 12+
3.45 Баскетбол. Евролига. Мужчины. ЦСКА - «Маккаби» (Тель-Авив, Израиль)
5.30 Д/с «Второе дыхание»
6.00 Поле битвы 12+

ЭРНЕКУН, 24

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.45, 6.10 «Россия от края до края»
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.40 Х/ф «КОРПУС ГЕНЕРАЛА ШУБНИКОВА» 12+
8.20 Х/ф «ЭТО СЛУЧИЛОСЬ В МИЛИЦИИ»
10.10 Х/ф «РАБА ЛЮБВИ»
12.15 Х/ф «ВАМ И НЕ СНИЛОСЬ...»
14.00 Т/с «НУЛЕВАЯ МИРОВАЯ» 16+
16.00 «Они хотели меня взорвать» Исповедь русского моряка» 12+
17.10 Х/ф «НЕБЕСНЫЙ ТИХОХОД»
18.45 Юбилей Николая Расторгуева
21.00 «Время»
21.20 Х/ф «БАТАЛЬОН» 12+
23.40 Х/ф «ХОТЬ РАЗ В ЖИЗНИ» 16+
1.40 Х/ф «МАРГАРЕТ» 16+
4.30 «Модный приговор»

РОССИЯ 1

5.40 Х/ф «КАНДАГАР» 16+
7.45 Х/ф «ЛЕГЕНДА □17» 12+
10.35 Х/ф «ДЖЕНТЛЬМЕНЫ УДАЧИ»
12.20, 14.20 Т/с «КЛЮЧИ ОТ ПРОШЛОГО» 12+
14.00, 20.00 Вести
20.40 Х/ф «ЗАВТРАК В ПОСТЕЛЬ» 12+
0.30 Х/ф «В ТЕСНОТЕ, ДА НЕ В ОБИДЕ» 12+
2.45 Х/ф «Я ЕГО СЛЕПИЛА»

НТРК

6.00 "И в шутку, и всерьез" 6+
6.30 "Тăм тивнĕ чечексем". Çамрăксен театрĕн спектаклĕ 12+
8.30 "ПРИКАЗ, ЧИКĔ УРЛĂ КАÇМАЛЛА". Чăвашла куçарнă фильм 12+
10.00 Т/с "ЗАЩИТА СВИДЕТЕЛЕЙ" 16+
14.00 "Вăрçă хĕрарăм сăнлă мар". Документлă фильм 12+
15.00 Д/ф "Загадки нашей Земли. Тайны лабиринтов Земли" 16+
16.00 "Чуваши с сибирским характером" 12+
17.00 "Икĕ пиллĕк". Александр Васильев концерчĕ 12+
20.00 Х/ф "ЯЛТА" 12+
22.00 Х/ф "ЗАЧИНЩИКИ" 16+

Наци радиовĕ

6.00-7.00, 7.00-8.00, 9.00-9.20, 10.00-10.20, 11.00-11.20, 15.00-15.20, 16.00-16.20, 17.00-17.20, 18.00-18.20, 19.00-19.20, 20.00-20.20, 21.00-21.20, 22.00-22.20, 23.00-23.20 Юрă вăчăри (12+)
6.20-11.00 Республика сасси (12+)
8.20-9.00 Чун тасалăхĕ (12+)
10.20-11.00 Чăваш Ен. Çулсем тата çынсем (12+)
11.10-12.00 Пĕччен мар (12+)
12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
17.20-18.00 Кулăш лаççи (12+)
18.20-19.00 Ялтан яла (12+)
20.05-22.00 Каçхи микс (12+)

МАТЧ ТВ

6.30 Д/с «Заклятые соперники» 12+
7.00, 9.00, 9.50, 11.55, 12.50, 14.45, 19.30 Новости
7.05, 9.55 Футбол. Лига Европы. 1/16 финала
9.05, 12.00, 15.30, 19.35, 23.00 Все на Матч!
12.30 Спортивный репортер 12+
12.55, 4.00 Д/ф «Олимпиада в погонах» 12+
13.25 Всемирные зимние военные игры. Биатлон. Спринт. Мужчины
15.00 Футбол. Лига Европы. Жеребьевка 1/8 финала
15.55 Всемирные зимние военные игры. Биатлон. Спринт. Женщины
17.00 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток»
20.05 Дневник Всемирных зимних военных игр 12+
20.15 Церемония открытия Всемирных зимних военных игр
22.00 Все на футбол! Афиша 12+
22.30 Д/с «Жестокий спорт» 16+
23.45 Баскетбол. ВТБ. «Локомотив-Кубань» (Краснодар) - «Химки»
1.35 Лыжный спорт. Чемпионат мира
3.00 Бобслей и скелетон. Чемпионат мира
4.30 Поле битвы 12+
5.00 Смешанные единоборства. Bellator. Крис Филдс против Лиама Макгири

АУ «Издательский дом «Хыпар»
СДАЕТ ПОМЕЩЕНИЯ ПОД ОФИС
на 3, 6, 7 этажах
Дома печати.
Справки по тел.:
28-83-70, 56-04-17,
28-83-64.

ШĂМАТКУН, 25

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.30, 6.10 «Наедине со всеми»
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.30 Х/ф «ПО ЗАКОНАМ ВОЕННОГО ВРЕМЕНИ» 12+
8.00 «Играй, гармонь любимая!»
8.45 «Смешарики. Новые приключения»
9.00 «Умницы и умники» 12+
9.45 «Слово пастыря»
10.15 «Смак» 12+
10.55 К юбилею актрисы. «Вера Алентова. «Я покажу вам королеву-мать!» 12+
12.10 Х/ф «ЗАВИСТЬ БОГОВ»
14.45 Х/ф «ДАЧНАЯ ПОЕЗДКА СЕРЖАНТА ЦЫБУЛИ»
16.10 «Голос. Дети»
18.00 Вечерние Новости
18.15 «Кто хочет стать миллионером?» с Дмитрием Дибровым
19.10 «Минута славы»
21.00 «Время»
21.20 «Сегодня вечером» 16+
23.00 Х/ф «НЕВЕРОЯТНАЯ ЖИЗНЬ УОЛТЕРА МИТТИ»
1.00 Х/ф «ЖИЗНЬ ХУЖЕ ОБЫЧНОЙ» 16+
3.00 Приключения «Исчезающая точка» 16+
4.55 «Контрольная закупка»

РОССИЯ 1

5.15 Т/с «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ ТАТЬЯНА ИВАНОВА. ВЕНЕЦ БЕЗБРАЧИЯ» 12+
7.10 «Живые истории»
8.00, 11.20 Вести. Местное время
8.20 Россия. Местное время 12+
9.20 «Сто к одному»
10.10 «Семейный альбом» 12+
11.00, 14.00 Вести
11.40 «Аншлаг и Компания»
14.20 Х/ф «ОДИН ЕДИНСТВЕННЫЙ И НАВСЕГДА»
18.00 «Субботний вечер»
20.00 Вести в субботу
21.00 Х/ф «ЗА ПОЛЧАСА ДО ВЕСНЫ» 12+
0.55 Х/ф «ПУТЬ К СЕРДЦУ МУЖЧИНЫ» 12+
2.55 Т/с «МАРШ ТУРЕЦКОГО» 12+

ЧТВ

8.00-8.20 Вести-Чăваш Ен
8.20-9.20 Для вас, любимые. Концерт по заявкам
11.20-11.40 Вести-Чувашия

НТРК

6.00 "Я люблю Чувашию" 6+
6.30 "Мультимир" 6+
7.00 "ЮРАТУПА КĂВАКАРЧĂНСЕМ". Чăвашла куçарнă фильм
10.00 Т/с "ЗАЩИТА СВИДЕТЕЛЕЙ" 16+
14.00 "Мультимир" 6+
15.00 Х/ф "ФОРМУЛА ЛЮБВИ"
17.00 "По острым иглам яркого огня". Творческий вечер Айдара Хисамутдинова 12+
19.00 "Каçхи тĕл пулу" 12+
19.30 "Авланасси - хур тукмакки çиесси мар". Пьеса 16+
22.30 Д/ф "Основной элемент. Как подчинить себе эмоции" 16+
23.00 Х/ф "АЛМАЗНЫЙ ПЕС"

Наци радиовĕ

6.00-6.20, 7.00-7.20, 8.00-8.20, 9.00-9.20, 10.00-10.20, 11.00-11.20, 15.00-15.20, 16.00-16.20, 17.00-17.20, 18.00-18.20, 19.00-19.20, 20.00-20.20, 20.10-21.20, 22.00-23.00, 23.00-24.00 Юрă вăчăри (12+)
7.20-8.00 Çĕр сум (12+)
8.20-9.00 Голос Республики (12+)
10.05-10.20 Радиоазбука (0+)
10.20-11.00 Символ веры (12+)
11.20-12.00 Вĕрентекен сăмахĕ
12.00-12.10, 16.00-16.10, 20.00-20.10 Новости (Хыпарсем) (12+)
12.10-15.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.40-16.00 Тухтăр канашĕ (12+)
16.20-17.00 Чунра юрă шăрансан (12+)
17.20-18.00 Шурăмпуç (12+)
18.20-19.00 Ялтан яла (12+)
19.20-20.00 Уйăхпи юмахĕсем
20.05-22.00 Каçхи микс (12+)

МАТЧ ТВ

6.30 Смешанные единоборства. Bellator. Крис Филдс против Лиама Макгири
7.00, 7.35, 9.35, 10.45, 12.20, 14.00, 19.25, 22.00 Новости
7.10 Все на Матч! События недели 12+
7.40 Х/ф «ГОНКИ «ПУШЕЧНОЕ ЯДРО» 16+
9.45 Все на футбол! Афиша 12+
10.15 Д/с «Жестокий спорт» 16+
10.55 Фристайл. Кубок мира. Ски-кросс. Финалы.
12.25 «Золотые мячи Месси и Роналду» 12+
12.55 Лыжный спорт. Чемпионат мира. Скиатлон. Женщины
14.05 Десятка! 16+
14.25 Биатлон. Чемпионат мира. Итоги 12+
14.55 Всемирные зимние военные игры. Биатлон. Смешанная эстафета
16.25, 22.05, 0.40 Все на Матч!
16.55 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Запад»
19.30 Смешанные единоборства. Bellator. Тито Ортис против Чейла Соннена. Пол Дейли против Бреннана Уорда 16+
21.15 Смешанные единоборства. Fight Nights. Виталий Минаков против Ди Джея Линдермана 16+

ВЫРСАРНИКУН, 26

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.45, 6.10 «Наедине со всеми»
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.40 Х/ф «ФИКТИВНЫЙ БРАК» 16+
8.10 «Смешарики. ПИН-код»
8.25 «Часовой» 12+
8.55 «Здоровье» 16+
10.15 «Непутевые заметки»
10.35 «Пока все дома»
11.25 «Фазенда»
12.10 Х/ф «СВАДЬБА В МАЛИНОВКЕ»
14.00 Х/ф «ПОЛОСАТЫЙ РЕЙС» 12+
15.40 Х/ф «ЭКИПАЖ» 12+
18.30 «Лучше всех!» Рецепты воспитания»
19.30 «Лучше всех!»
21.00 Воскресное «Время»
22.30 «Клуб Веселых и Находчивых» Высшая лига 16+
0.40 Х/ф «ОСКАР» «ВЕЧНОЕ СИЯНИЕ ЧИСТОГО РАЗУМА»
2.45 Х/ф «ЗАЖИГАЙ, РЕБЯТА!» 16+

РОССИЯ 1

5.00 Т/с «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ ТАТЬЯНА ИВАНОВА. МАТЕРИНСКИЙ ИНСТИНКТ»
7.00 МУЛЬТ утро. «Маша и Медведь»
7.30 «Сам себе режиссер»
8.20 «Смехопанорама Евгения Петросяна»
8.50 «Утренняя почта»
9.30 «Сто к одному»
10.20 Местное время. Вести-Москва. Неделя в городе
11.00, 14.00 Вести
11.20 «Смеяться разрешается»
14.20 Х/ф «ЦЕНА ИЗМЕНЫ»
16.15 Х/ф «УКРАДЕННОЕ СЧАСТЬЕ» 12+
20.00 Вести недели
22.00 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым» 12+
0.30 Т/ф «Алексей Брусилов. Служить России» 12+
1.30 Т/с «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» 12+

ЧТВ

10.20-11.00 Вести-Чувашия. События недели

НТРК

6.00 "Чăваш пики - 2016" 12+
11.30 "ПĔРРЕХИНЧЕ 20 ÇУЛ ИРТСЕН". Чăвашла куçарнă фильм 12+
13.00 "Иксĕлми çăлкуçсем". Концерт 6+
16.30 Х/ф "БЕРЕГИСЬ АВТОМОБИЛЯ" 12+
18.30 "Акилбупсер" 6+
19.00 "Комфортный город" 12+
19.30 "КВН. За кадром" 12+
20.00 "Кил ăшши" 12+
20.30 "Правительственная связь" 12+
22.00 Д/ф "Основной элемент. Куда приведет эволюция" 16+
22.30 Х/ф "В ОЖИДАНИИ ВЕЧНОСТИ" 16+

Наци радиовĕ

6.00-6.20, 7.00-7.20, 8.00-9.00, 9.00-9.20, 10.00-10.20, 15.100-15.20, 16.00-16.20, 17.00-19.00, 22.00-23.00, 23.00-24.00 Юрă вăчăри (12+)
6.20-7.00 Республика сасси (12+)
7.20-8.00 Символ веры (12+)
8.20-9.00 Чунра юрă шăрансан
9.20-10.00 Шурăмпуç (12+)
10.00-11.00 Çичĕ юрă (12+)
11.20-12.00 Ачалăх урхамахĕ
12.00-15.00 Чĕререн тухакан сăмахсем (12+)
15.00-16.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав
16.20-17.00 Кулăш лаççи (12+)
16.40-17.00 Голос Республики
18.20-19.00 Ялтан яла (12+)
19.00-20.00 Янра, юрă! (хит-парад) (12+)
20.05-22.00 Каçхи микс (12+)

МАТЧ ТВ

6.30 Д/с «Заклятые соперники» 12+
7.00, 9.50, 16.55, 22.35 Новости
7.05 Все на Матч! События недели 12+
7.30 Х/ф «ПОДДУБНЫЙ» 6+
9.55 Всемирные зимние военные игры. Лыжные гонки. Командный спринт
12.30 Лыжный спорт. Чемпионат мира. Командный спринт. 1/2 финала
14.05 Спортивный репортер 12+
14.25 Хоккей. КХЛ. 1/4 финала конференции «Восток»
17.00, 21.35, 0.40 Все на Матч!
17.30 Смешанные единоборства. Bellator. Крис Филдс против Лиама Макгири 16+
18.55 Все на футбол! Переходный период 12+
19.25 Футбол. Товарищеский матч
21.25 Дневник Всемирных зимних военных игр 12+
22.05 Д/ф «После боя. Федор Емельяненко» 16+
22.40 Футбол. Чемпионат Италии. «Интер» - «Рома»
1.10 Баскетбол. Единая лига ВТБ. ЦСКА - УНИКС (Казань)
3.00 Лыжный спорт. Чемпионат мира. Командный спринт. Финал
4.15 Бобслей и скелетон. Чемпионат мира

4 627126 799890